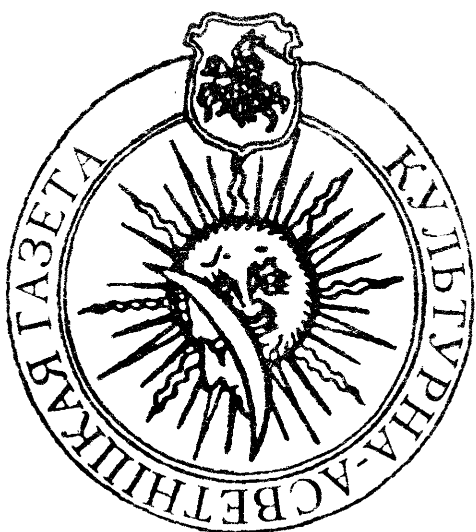
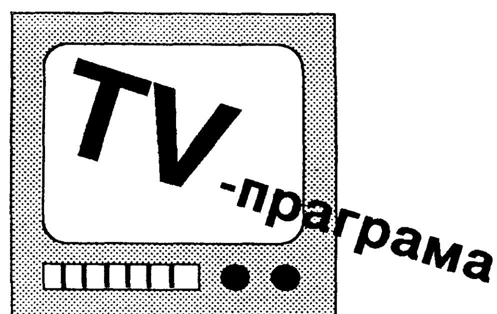

Наша Слова

Згадкі
ДРУГАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА: ЛЁС БЕЛАРУСАЎ Стар. 3

ЧЫЙ ШЧЫТ І ЧЫЙ МЕЧ? Стар. 4

Штотыднёвік (Выходзіць з сакавіка 1990 г.)

№ 26 (290)

27 чэрвеня 1996 г.

Кошт — 1000 рублёў

ПОСТУП ТЫДНЯ

❍ **ПРЭЗІДЭНТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ СУСТРЭЎСЯ З ПРАДСТАЎНІКАМІ МАЛАДЗЁЖНЫХ АРГАНІЗАЦЫЙ НАШАЙ КРАІНЫ.** Выхаванне і адукацыя — такія два галоўныя напрамкі ў рабоце з моладдзю былі вылучаны Аляксандрам Лукашэнкам. У час гутаркі з вуснаў Прэзідэнта прагучала: «Я не хацеў бы, каб наша беларуская, таленавітая, разумная моладзь выступала супраць маладога Прэзідэнта». Жаданне зразумелае...

❍ ***У ДРУКУ З'ЯВІЎСЯ*** *Закон Рэспублікі Беларусь «Аб аўтарскім праве і сумежных правах». Варта пачытаць.*

❍ **ВІЦЭ-ПРЭМ'ЕР УЛАДЗІМІР РУСАКЕВІЧ У ГУТАРЦЫ З КАРЭСПАНДЭНТАМ «ЗВЯЗДЫ» СКАЗАЎ:** «Для ліквідацыі недахопаў сучаснай школы трэба правесці шэраг карэнных пераўтварэнняў у арганізацыі, формах і змесце адукацыі. Згодна з распараджэннем Прэзідэнта, пачаты падрыхтоўка і ажыццяўленне школьнай рэформы. Яна дасць магчымасць захаваць усё лепшае, што было дасягнута савецкай школай, улічваючы пры гэтым сусветны вопыт, нацыянальныя традыцыі, асаблівасці сучаснага сацыяльна-эканамічнага развіцця». Хочацца, каб пасля школьнай рэформы ў школах, у якіх на сёння яшчэ ёсць беларускія класы, не толькі засталася беларуская мова, але з'явіліся новыя беларускамоўныя класы і яны былі падтрыманы кіраўнікамі нашай беларускай дзяржавы.

❍ ***У СПРАВЕ АБ КУРАПАТАХ ПАСТАЎЛЕНА КРОПКА.*** *У друку з'явіўся дакумент, які падпісаны першым намеснікам генеральнага пракурора Рэспублікі Беларусь Уладзімірам Кандрацьевым. У ім, у прыватнасці, гаворыцца: «Аналіз наяўных у крымінальнай справе даных дае магчымасць зрабіць выснову аб тым, што ў лясным масіве Курапаты ў 1937—1941 гг. органамі НКУС БССР праводзіліся масавыя расстрэлы грамадзян. Вызначыць іх асобы і канкрэтныя падставы пакарання ў працэсе следства не было магчымасці з-за адсутнасці неабходных архіўных даных у КДБ Рэспублікі Беларусь».*

❍ **У ДЗЯРЖАЎНЫМ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫМ МУЗЕІ ЯКУБА КОЛАСА** адкрылася выстава дзіцячай творчасці, прымеркаваная да 90-годдзя літаратурнай дзейнасці класіка беларускай літаратуры.

❍ ***У МЕНСКУ НАРОДНЫ ТЭАТР «НА ДОЎГІМ БРОДЗЕ»****, што пры Палацы культуры МТЗ, адзначыў свой паўвекавы юбілей. Віншуючы тэатр са святам, хочацца спадзявацца, што яго артысты не будуць цурацца п'ес на мове свайго народа.*

❍ **УГАРОДНІ СТВОРАНА** летувіская культурная суполка «Тэвіне». Адным з першых яе крокаў стала арганізацыя ў горадзе нядзельнай летувіскай школы.

❍ ***КАБІНЕТ МІНІСТРАЎ ВЫДЗЕЛІЎ БЕЛАРУСКАЙ ЧЫГУНЦЫ СУБСІДЫІ*** *на працяг будаўніцтва комплексу на Прывакзальнай плошчы ў Менску.*

АРШАНСКІЯ КУРАПАТЫ

2 чэрвеня на святую Тройцу ў Аршанскіх Курапатах (вёска Андрэеўшчына, Талачынскі раён) адбыўся мітынг-рэквіем, прысвечаны памяці загінуўшых на гэтым месцы ад рук НКУСаўцаў людзей у трыццатыя гады. З дзесяткаў тысяч невядомых ахвяр актывістамі БНФ устаноўлены імёны 320 асоб. Вёў мітынг Алесь Чахольскі.

Анатоль Рылько з Талачына прыгадаў дзень 18 верасня 1937 г., у які быў арыштаваны яго бацька і з якім ён тады, дзесяцігадовы хлопец, навек развітаўся. «З таго часу, — сказаў Анатоль Пятровіч, — боль ва мне застаецца і напамінае аб сабе кожны дзень і кожную ноч. Але тое, што са мною сёння жывуць мае дзеці, унукі і праўнукі, дадае мне веры, што будзе жыць наша родная Беларусь».

Старшыня гарадской Аршанскай рады БНФ **Санько Юрый** расказаў пра жахлівы спосаб забойства людзей, які прымянялі сталінскія вылюдкі ў Аршанскіх Курапатах, пра што паведаміў яму жыхар Андрэеўшчыны спадар Шпакоўскі. Асуджаных на смерць прывозілі сюды ў «варанках». Яны выходзілі з машын, але, зразумеўшы, куды іх павядуць, а то і ўбачыўшы, як на ўзлеску страляюць людзей, кідаліся назад да машын і адмаўляліся з іх выходзіць. Тады два-тры энкавэдзісты бралі завостраны багор, з якога немагчыма сарвацца, і білі ім у сярэдзіну — нанізвалі на багор людзей, выцягвалі іх на зямлю і тут дабівалі стрэламі ў патыліцу.

Мая Кляшторная выступіла ад імя Мартыралога Беларусі — грамадскай арганізацыі, якая збірае звесткі пра закатаваных у гады сталінскіх рэпрэсій грамадзян Беларусі, дапамагае вязням ГУЛАГаў рэабілітавацца, адшуквае месцы масавых расстрэлаў людзей. Яна расказала пра дзейнасць Аршанскага размеркавальніка, куды траплялі не толькі жыхары навакольных населеных пунктаў, а і людзі з Захаду. Зняволеных сартавалі па ўзросту. Маладых накіроўвалі на прымусовыя работы, а людзей старэйшага ўзросту — на расстрэл. Калі ў размеркавальнік прывозілі сем'і, то, як правіла, гінулі бацькі. У турмах не хапала месцаў для ўсіх арыштаваных, таму скарыстоўваліся храмы, якія ператвараліся ў бойні — людзей з іх выносілі забітымі. На жаль, пясок з аршанскіх кар'ераў разам з рэшткамі закатаваных скарыстоўваўся ў недалёкім мінулым на будоўлях. Такое святатацтва адбывалася і ў іншых месцах.

Алесь Чахольскі зазначыў: сёння, калі ў дзяржаве ўсталёўваецца паліцэйская дыктатура, Курапаты ў нашым жыцці могуць паўтарыцца. Таму нельга маўчаць і пакорліва назіраць, як з нашай Бацькаўшчыны, з нашых сімвалаў і святынь здзекуюцца нелюдзі.

Удзельнікі мітынгу выказалі спадзяванне, што з усталяваннем прававой дзяржавы на Беларусі будзе пастаўлены годны помнік ахвярам Аршанскага размеркавальніка.

Ірына КРЭНЬ.

На здымках: Мітынг-рэквіем каля вёскі Андрэеўшчына.

Мая Кляшторная на месцы закінутай чыгункі. Сюды прывозілі зняволеных на расстрэл.

Фота У.КАРМІЛКІНА.

Культурнае жыццё

Фестываль на Магілёўшчыне

З 7 па 10 чэрвеня ў Магілёўскай вобласці адбыўся фестываль аўтэнтычнага фальклору Беларускага Падняпроўя. Такі фэст быў наладжаны ўпершыню, але стаў падзеяй.

Журналісты, госці, навукоўцы адзначалі высокі ўзровень фальклорных гуртоў, якія паказалі пераважна малавядомыя танцы і песні. А да таго ж ніколі не збіралася столькі ўдзельнікаў, пераважна з Магілёўшчыны і Гомельшчыны. Выступы гуртоў, хоць і ладзіліся ў прадмесці абласнога цэнтра, прываблівалі шмат гледачоў.

Пасля заканчэння фестывалю адбылася навуковая канферэнцыя з удзелам работнікаў культуры Магілёўскай вобласці ды навукоўцаў з Менска. Фотарэпартаж з фестывалю будзе надрукаваны ў наступным нумары.

З.С.

Мікалай Васільевіч Баліцэвіч нарадзіўся ў вёсцы Лукава Маларыцкага раёна, тут закончыў школу і паехаў вучыцца ў Беларускую сельскагаспадарчую акадэмію. А пазней, калі ўзначаліў Лукаўскі сельскі савет, закончыў яшчэ і Маскоўскі завочны юрыдычны інстытут.

Вучыцца дапамагала яму і хатняя бібліятэка, кнігі для якой пачаў збіраць яшчэ школьнікам. Карыстаюцца сямейным зборам і жонка Галіна Уладзіміраўна, выкладчыца беларускай мовы і літаратуры, ды дачка-вучаніца.

Фота Э.КАБЯКА, БелТА.

«Засцянковая хата» ў Вашунаве збірае гасцей

Па ініцыятыве Таварыства беларускай мовы з удзелам аддзела культуры Віленскага райвыканкама і рады гістарычна-этнаграфічнага музея «Засцянковая хата» ў вёсцы Вашунава Докшыцкага раёна ладзіцца народны фестываль «А гармонік грае, грае!» Сустрэнуцца беларусы Віцебскага памежжа і іх суседзі з Віленшчыны, каб разам адсвяткаваць Купалле, а таксама адзначыць асвячэнне падмурка і першага вянца капліцы, а таксама іконы «Святая сям'я» (асвячае айцец Пятрайціс). Будуць таксама сустрэчы з дэпутатамі, спартыўныя спаборніцтвы, выступленні аматараў мастацкай самадзейнасці, а нехта паспрабуе адшукаць папараць-кветку.

Будзе гэта 6 і 7 ліпеня г. г. Пачатак у 12 гадзін.

Госці з Менска могуць прыехаць па маршруце: Менск — Бягомль — Докшыцы, далей па шашы ў бок Параф'янава (7км) паварот направа Свіркі — Лайкова — Вашунава (3 км ад шашы). Дарога — асфальт.

Ю. ГІЛЬ.
г. Вільня.

Жыццё Таварыства

Рэфармаванне патрэбнае

На маю думку, вельмі своечасова з'явіўся артыкул У.Панады «ТБМ патрэбна рэфармаванне» («Наша слова», № 20, 96 г.). Мяне таксама непакоіць лёс ТБМ у апошні час. Я з'яўляюся, пэўна, прадстаўніком трэцяй групы насельніцтва, па класіфікацыі У.Панады, якая ўдзельнічае ў справах ТБМ. І я цалкам згодна, што ТБМ трэба рэфармаваць, бо інакш яно скане. Суполка ТБМ была створана ў Інстытуце біяхіміі АНБ па нашай ініцыятыве, і мы ўвесь час шукаем свае шляхі і сферы дзейнасці. Сябры нашай суполкі рабілі першыя даклады на інстытуцкіх семінарах на беларускай мове, збіраліся на пасяджэнні, прысвечаныя пэўным культурным і гістарычным падзеям Беларусі, прымалі ўдзел у перадвыбарчай працы па падтрымцы тых кандыдатаў у дэпутаты ўсіх узроўняў, якія з'яўляюцца прадстаўнікамі дэмакратычнай арыентацыі і адстойваюць інтарэсы народа і нашай дзяржавы.

Але што ж рабіць далей? Мне здаецца, што рэфармаванне ТБМ трэба правесці ў тым кірунку, каб найбольш поўна выкарыстаць усе магчымасці, на якія здольны шчырыя сябры ТБМ. І, пэўна, у першую чаргу трэба займацца пытаннямі беларускай культуры, яе развіцця і падтрымкі. Хай кожны вырашыць для сябе, чым і як можа дапамагчы ў гэтай справе менавіта ён.

Гэта, магчыма, будзе не тое ТБМ, якое займаецца толькі філалагічнымі пытаннямі, а Таварыства падтрымкі і развіцця беларускай культуры, беларускай духоўнасці наогул. Хай нехта займаецца пытаннямі развіцця навуковай лексікі, складае слоўнікі, нехта — вядзе гісторыка-краязнаўчыя пошукі, яшчэ хтосьці — фундаментальныя доследы ў іншых галінах навукі, а Таварыства павінна аб'ядноўваць іх усіх, натхняць іх на думкі пра Бацькаўшчыну, каб яны заўсёды ведалі, што сваімі справамі яны садзейнічаюць павышэнню духоўнага патэнцыялу народа Беларусі, павышэнню прэстыжу беларускай навукі ў міжнародным супольніцтве. Трэба, каб ТБМ спрыяла ўсялякім сувязям і стажыроўкам маладых навукоўцаў у перадавых замежных лабараторыях, прыкладала ўсе намаганні для захавання беларускай навукі. Калі мы яе захаваем, гэта дасць надзею на пасляховае развіццё грамадства ў будучым.

Новае, рэфармаванае Таварыства, на маю думку, павінна падтрымліваць усе прагрэсіўныя намаганні, якія будуць прапанаваць сябры ТБМ, стварыць умовы для сустрэч і абмену думкамі такіх людзей, каб яны маглі аказваць духоўную падтрымку адно аднаму, каб у гэткай атмасферы агульных інтарэсаў і намаганняў маглі з'яўляцца новыя ідэі і напрамкі дзейнасці. Можа, на першым этапе трэба больш ствараць беларускіх клубаў, суполак, асяродкаў. І, канечне, неабходна ўсяляк падтрымліваць газету «Наша слова». Дзякуй вялікі яе журналістам за працу па аб'яднанні руплівых беларушчыны, за тое, што падтрымліваюць нас усіх у гэтую цяжкую гадзіну.

У Гародні такім асяродкам беларушчыны з'яўляецца гісторыка-культурны клуб «Паходня», заснаваны яшчэ ў 1986 г. нябожчыкам цяпер Міхасём Ткачовым і М.Тарандай. Менавіта «Паходня» дала пачатак арганізацыі розных грамадскіх груповак дэмакратычнай накіраванасці ў Гародні, спрыяла заснаванню ТБМ і ў апошні час — ТБШ; яна падтрымлівала і арганізоўвала правядзенне культурных мерапрыемстваў, звязаных з беларускімі звычаямі і гісторыяй у горадзе.

Добра было б, каб такія суполкі (клубы) мелі выразна акрэслены сямейны характар, каб стварылі гурткі па працы з дзецьмі, асабліва пад час падрыхтоўкі да традыцыйных святаў.

Вось такія мае меркаванні наконт ТБМ. Хацелася б даведацца, што пра гэта думаюць іншыя сябры ТБМ.

З павагай,

Ніна Паўлаўна КАНУННІКАВА,
кандыдат біялагічных навук,
сябра ТБМ.
г.Гродна.

РЭХА

Білі за родную мову, душылі і за... немату

Сумеснае пасяджэнне Беларускага Хельсінкскага камітэта, Беларускага ПЭН-цэнтра і Беларускай Асацыяцыі журналістаў, што адбылося па ініцыятыве рэдакцыі газеты «Фемида», было прысвечана асэнсаванню фактаў масавага парушэння правоў Чалавека сілавымі структурамі пад час падзей 26 красавіка і 30 траўня ў Менску. Высветліліся і факты прамой абразы ўладнымі асобамі гонару і годнасці па нацыянальным прызнаку.

Так, рабочая МТЗ, Вера Царлюкевіч (мае за плячыма 54 гады веку і немалы стаж працы на трактарным заводзе, у тым ліку — і ў «ліцейцы»), паведаміла прысутным, што пад час яе затрымання міліцыянты, дапытваючы жанчыну ў пастарунку, патрабавалі: «Разговаривай на человеческом языке!» Да гонару Веры Максімаўны, нават у гэтай экстрэмальнай сітуацыі яна беларускай мове не здрадзіла, заяўляючы зманкурчаным ахоўнікам, што на гэтай мове размаўлялі яе дзяды і бацькі, што яна — беларуска, што з гэтай мовай нарадзілася і памрэ.

Не сакрэт, што для тых, хто пад час шэсцяў збіваў людзей і «хапаў» іх пасля мітынгаў, арыенцірам якраз былі беларуская мова ды бел-чырвона-белыя сцягі і гэткія ж значкі.

Што да мовы як фактару чыста фізіялагічнага, дык прысутныя на пасяджэнні паважаныя сябры згаданых праваных і грамадскіх утварэнняў асабліва былі ўражаны дзеяннямі спецназаўцаў пры затрыманні навучэнца Менскага медвучылішча № 2 19-гадовага Анатоля Лісуна, глуханямога ад нараджэння.

Аказваецца, у пратаколе затрымання значылася, што гэты хлапчына, які раней ніколі ўвогуле палітыкай не займаўся, а ўзмоцнена рыхтаваўся да самастойнага жыцця, набываючы спецыяльнасць зубнога тэхніка, «кричал, выражался нецензурной бранью, выкрикивал антиправительственные и антипрезидентские лозунги». Карацей, 30 траўня А.Лісун, паводле спецназаўскага дакумента, нечакана атрымаў... дар чуць і размаўляць!

Што ж было на самай справе?

А проста хлопцу «не пашанцавала» на час узмоцненага палявання на пікетчыкаў, ён накіроўваўся ў ГУМ, каб купіць там нейкія канцылярскія прыналежнасці. У падземным пераходзе каля ст.метро «Кастрычніцкая» спецназаўцы схапілі А.Лісуна, груба запіхнулі ў аўтамашыну, а ў пастарунку афіцэр склаў пратакол ды запатрабаваў, каб хлопец усё напісанае ў пратаколе пацвердзіў уласнаручным подпісам. А.Лісун спрабаваў жэстамі растлумачыць, што ён не мог не толькі крычаць, але і чуць, што крычалі, што ён наогул не браў удзелу ў пікеце, спрабаваў паказаць дакумент аб інваліднасці. А ў адказ яго пачалі жорстка збіваць і нават душыць.

Ленінскі райнарсуд апраўдаў А.Лісуна, але пасля таго, як той, акрамя ўсяго іншага беспадстаўна і ў адчаі ад неразумення, што з ім выраблюць, праседзеў за кратамі некалькі дзён.

Карыстаючыся прысутнасцю на сумесным пасяджэнні таксама дэпутатаў ВС, асобныя, узрушаныя расповядам ахвяраў выступаючыя патрабавалі ад народных абраннікаў прыняцця пакета законаў, якія б паставілі любыя загады, рашэнні, указы, канкрэтныя дзеянні, што парушаюць літару і дух Канстытуцыі, па-за Законам, якія б дазволілі самім грамадзянам абараняць у кожным выпадку ад замахаў свае канстытуцыйныя правы.

Алесь СЕРГІЕВІЧ.

Меркаванні

Ці можа Генадзь Карпенка паставіць у Маладзечне помнік?

28 траўня 1996 г. абласная газета «Мінская праўда» пад рубрыкай «Не ўтойваючы праўды» надрукавала «Адкрытае пісьмо намесніку Старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі, былому старшыні Маладзечанскага гарвыканкама пану Карпенку Г.Д.», якое падпісаў В.Ляшковіч, заслужаны работнік культуры Беларусі. «Адкрытае пісьмо...» мела яшчэ адзін падзагаловак — «Ці будзе ўстаноўлены ў Маладзечне помнік Янку Купалу?»

Карацей, калегі пастараліся гэты газетны матэрыял аформіць належным чынам, каб ён кідаўся на вочы і, зразумела, быў бы чытаным. Уласна, так яно і павінна быць, таму што спадар Ляшковіч узнімае даволі вострае прынцыповае пытанне пра нашыя адносіны і на дзяржаўным, і на чыста чалавечым узроўнях да захавання нацыянальнай культурнай спадчыны.

Бо, на самай справе, Маладзечна — радзіма Янкі Купалы. І калі помнікі народнаму песняру Беларусі ёсць у Нью-Йорку і Менску, то вельмі ж сорамна такога не мець у Маладзечне.

Распавядаючы пра гісторыю стварэння ў свой час выдатнейшым майстрам скульптуры Анатолем Анікейчыкам купалаўскага помніка, В.Ляшковіч дае чытачу шмат цікавай інфармацыі.

Па-першае, што мастаком разам з тагачаснай маладзечанскай інтэлігенцыяй было выбрана неардынарнае месца ўстаноўкі гэтага твора таленту, рук і сэрца незабыўнага Анікейчыка — пляцоўка перад уваходам у будынак СШ № 1 імя Янкі Купалы.

Па-другое, мастак меўся паставіць не толькі саму скульптуру песняра, але зрабіць цэлую кампазіцыю: акрамя скульптуры, яшчэ і два велізарныя валуны. З выбітымі на апрацаваных паверхнях чатырохрадкоўямі купалаўскіх вершаў.

В.Ляшковіч прыводзіць адно з іх:

«Мне мудрасці кніжнай не даў Бог пазнаці,
Мой бацька не мог даць раскошаў такіх, —
Навучыўся я слоў беларускіх ад маці
І дум беларускіх без школы і кніг...»

У 1989 годзе раптоўна памёр А.Анікейчык. Яшчэ цераз некаторы час — энтузіяст у справе ўстаноўкі ля сваёй школы помніка Янку Купалу, дырэктар СШ № 1, заслужаны настаўнік Беларусі А.Мароз.

Як піша ў «Адкрытым пісьме...» В.Ляшковіч, ідэю стварэння згаданай скульптурнай кампазіцыі падхапіў затым мэр Маладзечна Генадзь Карпенка. Але мінуў час, Генадзь Дзмітрыевіч зноў трапіў у ВС, стаў у парламенце віцэ-спікерам, а вось помніка Купалу як не было, так і няма.

Такім чынам, у В.Ляшковіча з'явілася падстава нагадаць Генадзю Карпенку пра абяцанні палітыка наконт гэтай справы, якія ён даваў у тыя гады народнаму паэту і тагачаснаму калегу па дэпутацкаму корпусу Вярхоўнага Савета Нілу Гілевічу.

«Выканайце свае абяцанні — і маладзечанцы будуць удзячныя вам». Гэтымі словамі аўтар завяршае свой адкрыты ліст да Г.Карпенкі.

Калі я дачытаў да канца матэрыял, то ўзнікла некалькі пытанняў да В.Ляшковіча. І самае галоўнае: усё ж як там ні было, а справы папярэдняй улады павінны выконваць наступнікі, пераемнікі. Чаму гэты ліст накіраваны не новаму мэру, таму ж С.Татарыновічу, а менавіта Г.Карпенку? Канешне, гэта добра, што апошні пасля свайго «мэрства» ў Маладзечне зноў трапіў у ВС, а там — нават на пасаду намесніка старшыні беларускага парламента. Толькі давайце думаць.

Генадзь Дзмітрыевіч цяпер калі што і можа, то недзе пахадайнічаць за ўстаноўку купалаўскага помніка. Але, ведаючы адносіны асобных высокапастаўленых чыноўнікаў з выканаўчай улады да Г.Карпенкі, наўрад ці такое хадайніцтва прынясе станоўчы вынік. Магчыма, нават наадварот.

Вось чаму віцэ-старшыня Вярхоўнай Рады пад час нашай сустрэчы сказаў:

— У Маладзечне ёсць улада, яна і павінна давесці гэтую справу да канца.

Так, у любой цывілізаванай краіне з зыходам ранейшага службоўца са свайго крэсла ягоныя недаробленыя справы даводзіць да завяршэння спадкаемца. Ужо добра тое, што яны грунтоўна распачатыя.

Грошы сёння ў выканаўчай улады. У тым жа Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь, у Маладзечанскай мэрыі. А ці ёсць грошы ў Г.Карпенкі або нават у С.Шарэцкага? Самі просяць у прэзідэнцкай адміністрацыі.

Чаму тады «Адкрытае пісьмо...» не накіравана менавіта прадстаўнікам цяперашніх выканаўчых уладных структур? Хутчэй за ўсё, мяркую, каб лішні раз папракнуць у маладзечанскіх «даўгах» былога мэра.

Але ў чым сапраўды можна папракнуць Генадзя Дзмітрыевіча і ягоных аднадумцаў, ды й многіх іншых дэпутатаў з іншых фракцый дык гэта ў тым, што ніхто з іх не аднаўляе ў парламенце 13-га склікання добрых традыцый па адраджэнні беларускай культуры, гісторыі і мовы, якія праводзіла пастаянная Камісія па культуры, нацыянальнай адукацыі і захаванні гістарычнай спадчыны на чале з Нілам Гілевічам у папярэднім ВС. Што — мала гучыць у Авальнай зале наша роднае слова.

Вяртаюся да прэтэнзіі аўтара «Мінскай праўды» да Карпенкі. Хачу паведаміць, што сказаў з іх нагоды памочнік віцэ-спікера Валерый Костка, які пад час старшынства свайго «патрона» ў Маладзечанскім гарвыканкаме займаў там пасаду кіраўніка спраў, узначальваў тамтэйшую Раду ТБМ імя Ф.Скарыны:

— І, сапраўды, Генадзь Карпенка быў адным з тых, хто імкнуўся справай даказаць сваю прыхільнасць да ідэі ўстаноўкі помніка Янку Купалу каля школы № 1 у Маладзечне. На завяршэнне справы тады проста не хапіла грошай. З бюджэту браць было практычна немагчыма, бо інфляцыя звязвала мэрыю па руках і нагах. А прыватны бізнес знаходзіўся не ў той сіле, каб узяцца за помнік. Зразумела, гэта ідэя нікуды не дзелася, і яна будзе ажыццёўлена. Але, мяркую, не цяпер — самі ведаеце, як зараз вышэйшыя ўлады адносяцца да ўсяго нацыянальнага. Але пойдзе новая хваля будаўніцтва менавіта нацыянальнай дзяржавы, знікне з палітычнага гарызонту такая з'ява, як манкуртства, — і помнік Купалу ў Маладзечне абавязкова будзе. Канешне, мясцовыя ўлады, выканаўчая ўлада краіны павінны і сёння парупіцца, давесці справу да канца. Тут я цалкам згодны з Генадзем Карпенкам.

Тым не меней, можна толькі падзякаваць аўтару абласной газеты за тое, што ён, нягледзячы на цяперашнюю атмасферу істэрыі антыбеларускасці і дэнацыяналізацыі, рупіцца пра развіццё нацыянальнай культуры ў сваім горадзе.

Алесь МІКАЛАЙЧАНКА,
кар. «Нашага слова», сябра праўлення Беларускай асацыяцыі журналістаў.

Даты і падзеі ў чэрвені

28 — 235 гадоў таму нясвіжскі балетны гурт, які суправаджаў князя Радзівіла «Рыбаньку», што аб'язджаў свае ўладанні, «выправіў» у Белай (цяпер Бяла-Падляска — Польшча) камедыю-балет «Маскарыль» паводле Мальера.

29 — 165 гадоў таму граф Мураўёў загадаў закрыць Віленскі універсітэт.

— 100 гадоў з дня нараджэння Пятра Крука, беларускага скрыпача, заслужанага артыста Беларусі.

— 100 гадоў з дня нараджэння Уладзіслава Казлоўскага (Казлоўшчыка), паэта, публіцыста, перакладчыка, грамадскага дзеяча.

— 70 гадоў таму адбыўся Устаноўчы сход Асацыяцыі беларускіх студэнцкіх арганізацыяў (АБСА) ў Чэхаславакіі.

30 — 85 гадоў з дня нараджэння паэта Чэслава Мілаша, лаўрэата Нобелеўскай прэміі.

У чэрвені — 900 гадоў таму пачаўся першы крыжовы, так званы народны, паход пілігрымаў да «Хрыстовай магілы», у які выбраліся бедныя людзі, жабракі. Іх шлях вёў уздоўж Дунаю.

— 390 гадоў таму пачалося ў Маскові сялянскае паўстанне пад кіраўніцтвам Балотнікава.

— 600 гадоў таму адбылося другое значнае перасяленне татараў у ВКЛ. Іх дружыны аселі ў Лідзе.

— 130 гадоў таму ў Менску пачаліся палітычныя дэманстрацыі.

— 100 гадоў таму ў маёнтку Наднёман (каля Пясочнага) дзейнічаў санаторый Якуба Наркевіча-Ёдкі, дзе лячылі кумысам хворых на сухоты і дзе рабілі прышчэпкі ад гэтай хваробы, а таксама даследавалі ўплыў электратэрапіі на лячэнне розных хваробаў.

— 100 гадоў таму ў Парыжы выйшла кніжка Марыуса Дэкрэпа пра жыццё і дзейнасць Якуба Наркевіча-Ёдкі, які (за 4 гады да вядомага выступу А.С.Папова — 7 траўня 1895 г.) дэманстраваў у Пецярбургу, Празе, Вене, Фларэнцыі, Менску і Вільні магчымасць рэгістрацыі электрычных сігналаў з дапамогай тэлефона. Ягоны (Наркевічаў) прыярытэт у бяздротавай перадачы сігналаў пацверджаны пратаколам пасяджэння Французскага фізічнага таварыства ў Парыжы ў снежні 1898 года.

— 35 гадоў таму ў часопісе «Навуковая і прыкладная фатаграфія і кінематаграфія» (№ 6, 1961 г.) быў надрукаваны артыкул сужонцаў С.Д. і В.Х. Кірліян «В мире чудесных разрядов» — вынік 25-гадовых эксперыментаў дзеля сцвярджэння «з'явы свячэння жывых аб'ектаў прыроды і спосабу атрымання фатаграфічных здымкаў рознага роду аб'ектаў». Больш за 1500 такіх фатаграфій, выканаваных Якубам Наркевічам-Ёдкам, дэманстравалася на выставе 1894 г. у Вільні.

Культурнае жыццё

Студэнты Беларускага тэхналагічнага універсітэта — удзельнікі фальклорнага гурту «Рунь» узялі ўдзел у 12-м Міжнародным фальклорным фэсце ў г.Бліс-рансбах (Зямля Саар, Нямеччына). Беларусаў не забываюць у Еўропе. І заўсёды рады бачыць на сваіх святах.

Фота А.ГАЛІЧА.

Рэха

Latvijas Republikas Laikraksts
Diena

У папулярнай і шматтыражнай цэнтральнай латвійскай газеце «Diena» («Дзень») на латышскай і расійскай мовах апублікаваны зварот Латвійскага таварыства беларускай культуры да дэпутатаў краіны. Мяркую, беларусам на Бацькаўшчыне цікава ведаць, што і мы тут, у Латвіі, змагаемся за нашу родную мову.

З прывітаннем Вячка Целеш.
г.Рыга.

Зварот Латвійскага таварыства беларускай культуры «Сьвітанак» да Саэйма Латвійскай Рэспублікі

Latvijas baltkrievu kultūras biedrības *Svitanak* lūgums Latvijas Republikas Saeimai

Latvijas Republikas likumā par valsts valodu 2.daļas 1.apakšpunktā izteikts Latvijas valsts atbalsts līvu kā autohtonu mazākumtautības valodas aizsardzībai, saglabāšanai un attīstībai.

...rogu un ģerboni. Līdz ar Baltkrievijas valsts atjaunošanu arī Latvijas baltkrievi uzsāka savas nacionālās kultūras un valodas atjaunošanu, un viss būtu bijis normāli, ja arī tālāk atjaunotā Baltkrievijas Republi-

У праекце Закона аб дзяржаўнай мове Латвійскай Рэспублікі ў Разд. № 1, Арт. 2 гаворыцца пра абарону і садзейнічанне захаванню і развіццю латвійскай дзяржавай мовы ліваў як мовы аўтахтоннай меншасці ў Латвіі.

Латвійскае таварыства беларускай культуры «Сьвітанак» просіць Саэйм унесці ў Разд. № 1, Арт. 2 дапаўненне пра абарону да садзейнічанне захаванню і развіццю беларускай мовы ў Латвіі, таксама як мовы аўтахтоннай меншасці.

Беларусы ў Латвіі жывуць з даўніх часоў і з'яўляюцца блізкімі родзічамі латышоў. Аб гэтым гавораць даследаванні не толькі беларускіх вучоных, але і латышскіх, якія пацвярджаюць, што беларусы як нацыя ўтварыліся пры асіміляцыі балтаў славянскімі плямёнамі крывічоў, радзімічаў і дрыгавічоў, а не ад рускіх, як сцвярджала расійская ды савецкая навука. Да 1920 г. уся тэрыторыя сучаснай Латгаліі ўваходзіла ў беларускую Віцебскую губерню, дзе разам жылі беларусы і латышы. У этнаграфіі, фальклоры, у нацыянальных традыцыях ды ў мовах гэтых народаў можна сустрэць шмат агульнага для гэтых этнасаў. Нашыя продкі ніколі не ваявалі паміж сабой, а ў сярэднія вякі нават разам змагаліся супраць крыжакоў. У часы Расійскай імперыі беларусы, як і латышы, аднолькава падвяргаліся русіфікацыі і не мелі магчымасці выдаваць газеты, кнігі і вучыцца на роднай мове. З атрыманнем незалежнасці латышскім народам і заснаваннем латвійскай нацыянальнай дзяржавы ў 1920 г. усе беларусы, якія пражывалі не толькі ў Латгаліі, але і ва ўсёй Латвіі, атрымалі грамадзянства Латвійскай Рэспублікі. Тады ж латвійскі ўрад прадаставіў беларусам нацыянальна-культурную аўтаномію.

Пачынаючы з 1921 года ў Латвіі былі заснаваны і дзейнічалі беларуская культурна-асветная таварыствы, якія адкрывалі беларускія школы і працавалі на адраджэнне нацыянальнай культуры сярод сваіх суродзічаў. Ужо ў 20-х гадах у Латвіі было адкрыта больш за 50 беларускіх пачатковых школаў, 3 гімназіі, працавалі настаўніцкія курсы, беларускі тэатр і выдавецтва, якое выдавала газеты, часопісы, падручнікі і іншую літаратуру на беларускай мове. Пры Міністэрстве адукацыі Латвіі працаваў Аддзел беларускіх школаў. Такім чынам ужо тады латвійская дзяржава, латвійскі ўрад узялі пад абарону і садзейнічалі захаванню і развіццю мовы беларусаў Латвіі. Нават у часы прэзідэнцтва К.Улманіса беларускія школы і гімназія працавалі ў Рызе да 1940 года.

З прыходам у Латвію савецкай таталітарнай сістэмы ўсе беларускія школы былі закрытыя, а настаўнікі гэтых школаў разам з латышамі былі рэпрэсаваны.

У 1991 г. савецкая русіфікатарская імперыя развалілася, і ўсе народы пачалі будаваць свае незалежныя нацыянальныя дзяржавы. Беларусы таксама абвясцілі сваю Беларусь незалежнай, прынялі Закон аб дзяржаўнай беларускай мове, былі вернуты дзяржаве яе гістарычныя сімвалы — бел-чырвона-белы сцяг ды герб «Пагоня». З адраджэннем беларускай незалежнай дзяржавы беларусы Латвіі таксама ўзяліся за адраджэнне сваёй культуры і мовы. Усё было б у далейшым нармальна, калі б незалежная Рэспубліка Беларусь працягвала б ісці па шляху нацыянальнага адраджэння. Але цяпер, калі ўлады хочуць «зліць» беларусаў з расійцамі ў адзіны рускі народ, гэта адраджэнне было спынена. Ужо раней у пашпартах беларусаў быў выкінуты запіс аб нацыянальнасці, потым беларусам навязаны рэферэндум, у якім не ўдзельнічаў увесь беларускі народ, а толькі найбольш русіфікаваная яго частка ды войска, якія прагаласавалі так, як хацеў Прэзідэнт. У выніку рэферэндуму беларускія нацыянальныя сцяг і герб былі заменены савецкімі, а дзяржаўнай мовай стала і расійская — мова суседняй дзяржавы, нягледзячы на тое, што беларусаў у рэспубліцы жыве амаль 80 працэнтаў.

Не так даўно паміж Беларуссю і Расіяй быў падпісаны дагавор аб іх аб'яднанні ў ССР, на што тысячы беларусаў адказалі дэманстрацыямі пратэстаў.

Пералічаныя вышэй палітычныя дзеянні ўлады выносяць прыгавор беларускай нацыянальнай незалежнай дзяржаве і вядуць да ліквідацыі беларускага народа як этнасу, як нацыі. Пасля ўвядзення ў Беларусі расійскай мовы дзяржаўнай спынена адкрыццё беларускіх школаў, а тыя, што былі адкрытыя мясцовымі русіфікатарамі, ізноў пераводзяцца ў расійскамоўныя. Нацыянальная інтэлігенцыя не ў стане абараніць адраджэнне беларускіх школаў, бо ўлада Прэзідэнта, які сам не церпіць беларускую мову, усемагутная. Такое становішча з беларускай мовай у Беларусі вельмі занепакоіла прагрэсіўную, дэмакратычную беларускую інтэлігенцыю Латвіі, таму Латвійскае таварыства беларускай культуры «Сьвітанак» звяртаецца да дэпутатаў Саэйма падтрымаць нашу просьбу аб абароне беларускай мовы ў Латвіі. У нас няма больш надзеі на тое, што наша родная мова будзе абаронена на нашай этнічнай Радзіме ў Беларусі. Магчыма, гэтым вы дапаможаце захавацца і не загінуць беларускай нацыі, бо калі няма мовы — няма і нацыі. Дзякуючы вашай дапамозе зможа захавацца і не будзе закрыта Рыжская беларуская школа, у якой ужо працуюць 1-ы і 2-гі класы, — гэта крынічка адраджэння беларускай мовы. Ад вашай падтрымкі будзе залежыць далейшае выданне ў Латвіі беларускай газеты «Прамень», а таксама інтэграцыя беларусаў у Латвійскую дзяржаву праз беларускую культуру і асвету, на ніве якой сёння працуюць латвійскія таварыствы беларускай культуры «Сьвітанак» і «Прамень» у Рызе, а таксама «Уздым» у Даўгаўпілсе.

Беларусы ў Латвіі і іх продкі будуць вельмі ўдзячныя за вашу падтрымку і абарону. Мы спадзяёмся на ваша разуменне і спачуванне ў бядзе, якая навісла над нашай роднай беларускай мовай, і чакаем станоўчага рашэння Саэйма Латвіі.

Гэты зварот прыняты на агульным сходзе Латвійскага таварыства беларускай культуры «Сьвітанак» у Рызе.

Згадкі

Другая сусветная вайна: лёс беларусаў

Мноства грамадзян Беларусі адзначыла нядаўна 55-ю гадавіну пачатку вайны, якую яны дагэтуль называюць Вялікай Айчыннай. Як сёння мусім трактаваць мы падзеі нашых дзён?

Каб адказаць на гэтае ды іншыя пытанні, карэспандэнт «Нашага слова» У.Панада сустрэўся з Аляксеем Літвінам, загадчыкам аддзела ваеннай гісторыі Беларусі Інстытута гісторыі Акадэміі навук.

— Вайна для беларусаў пачалася 22 чэрвеня нечаканым нападам Германіі на СССР — наколькі слушная гэтая думка, якую шмат хто падзяляе дагэтуль?

— Слушная толькі часткова. Па сутнасці, вайна для беларусаў пачалася 1 верасня 1939 г., калі Германія нападам на Польшчу пачала Другую сусветную вайну. У той час Заходняя Беларусь належала Польшчы, складаючы каля паловы яе тэрыторыі з насельніцтвам блізу 5 мільёнаў чалавек. Беларусы займалі трэцяе па колькасці месца ў польскай арміі — каля 50 000 чалавек. І разам з палякамі яны змагаліся з агрэсарам. Многія з іх загінулі ў баях, шмат трапіла ў нямецкі палон, іншыя былі інтэрнаваныя ў СССР і Летуву. Ці мала з іх пазней апынуліся ў Катыні, а нехта — у арміях Андэрса і Берлінга.

Таму будзе слушна сказаць: вайна для беларусаў пачалася 1 верасня 1939 года. Але пачатак яе не быў для іх нечаканасцю, бо шмат гадоў да вайны рыхтавалася ўся Еўропа. Беларускія эміграцкія дзеячы ведалі пра тое, што несправядлівасць створанай у выніку Першай сусветнай вайны Версальскай сістэмы выклікае ў немцаў прагу рэваншу. Пільна назіраючы за палітычнымі працэсамі ў Еўропе, яны бачылі, што ў Германіі да ўлады прыйшлі нацыянал-сацыялісты з Гітлерам на чале, і ведалі, чым гэта скончыцца.

Разумеючы непазбежнасць новай вайны, беларускія дзеячы добра памяталі пра тое, што адным з вынікаў Першай сусветнай вайны стаў распад чатырох імперыяў — расійскай, аўстра-венгерскай, германскай ды асманскай, на руінах якіх паўсталі маладыя дзяржавы, у тым ліку і БНР. Яны памяталі, што магчымасць паўстаць Польшчы, Латвіі, Эстоніі, Украінскай народнай рэспубліцы дала менавіта тагачасная палітыка Германіі. Таму частка беларускіх дзеячаў спадзявалася, што ў час савецка-нямецкай вайны зноў паўстане беларускае пытанне і немцы, каб па вайне аддзяліць сябе ад Савецкай Расіі нейтральнай дзяржавай, паспрыяюць стварэнню незалежнай Беларусі. Гэтых поглядаў прытрымлівалася большасць беларускіх лідэраў, апазіцыйных да сталінізму: Васіль Захарка, Вінцэнт Гадлеўскі, Вітаўт Тумаш, Мікалай Шчорс, Ян Станкевіч ды іншыя.

— Як склаўся лёс польскіх беларусаў пасля верасня 1939 года?

— 28 верасня 1939 года Польшча перастала існаваць як дзяржава. Германскія ўлады, жадаючы падзяліць польскае грамадства і ў дадатак маючы пагадненні з Савецкім Саюзам аб падзеле Польшчы, давалі пэўныя перавагі нацыянальнай меншасці, дагэтуль няроўнай у правах з палякамі; польскім беларусам. З тымі, хто апынуўся ў лагерах для ваеннапалонных, маглі кантактаваць беларускія эміграцыйныя дзеячы — Вінцэнт Гадлеўскі, Фабіян Акінчыц ды іншыя. Яны стварылі беларускія прадстаўніцтвы — легальна дзеючыя на тэрыторыі, кантраляванай германскімі ўладамі, грамадскія арганізацыі, якія аказвалі дапамогу палонным і пацярпелым ад вайны. Беларусы нават атрымалі дазвол на выданне ўласнай газеты — «Раніца».

Па сканчэнні нямецка-польскай вайны і падпісанні дагавору паміж Германіяй і СССР беларускія дзеячы — Васіль Захарка, Іван Ермачэнка, Ян Станкевіч, Вінцэнт Гадлеўскі — пачалі звяртацца да германскіх уладаў з праектамі ўладкавання спраў у Беларусі пасля пераходу яе да немцаў. Зразумела, адказу яны не атрымалі, бо адкрыта пра будучую вайну з СССР ніхто ў Германіі не гаварыў.

— Але ж дагэтуль сцвярджаецца, што немцы рабілі стаўку на беларускіх калабарантаў...

— Гэта — адзін з мітаў, створаных савецкай прапагандай. Немцы шырока карысталіся антысавецкімі, антысталінскімі лозунгамі — пасля масавых рэпрэсіяў, калектывізацыі, дэпартацыяў яны маглі мець поспех. Але яны не шукалі апоры ў Беларусі, тым больш у колах, якія прапагандавалі ідэю нацыянальнай дзяржаўнасці.

Іншая рэч, што зерне нямецкай прапаганды ўпала на прыдатную глебу: унутраная палітыка савецкага ўрада паставіла СССР на грань грамадзянскага крызісу. Таму знайшлося шмат людзей, гатовых падтрымаць любую ўладу, якая прыйдзе на змену сталіншчыне.

— Але адказам іншай часткі беларусаў на акупацыю стаў партызанскі рух?

— Партызанскі рух меў дзве галоўныя прычыны паўстання: сам факт агрэсіі і палітыка акупацыйных уладаў у дачыненні да насельніцтва ды жаданне ўрада СССР весці вайну ў тыле немцаў, надаўшы ёй татальны характар. Таму на пачатку ў Беларусі існавала бескантрольная, блізкая да бандытызму партызаншчына. Але неўзабаве яна была ўзятая пад кантроль падпольным партыйным і савецкім органамі, якія мелі адведзеныя паўнамоцтвы з Масквы і дапамогу з-за лініі фронту.

Увогуле, партызанскі рух не быў аднародным. Яго складалі савецкія партызаны, польскія, якія прадстаўлялі як даваенны польскі ўрад (Армія Краёва), так і новы прасавецкі (Армія Людова), украінскія партызаны з АУН-УПА ды летувіскія атрады. Аб чым гэта сведчыць? Аб падтрымцы ўсіх гэтых збройных фармаванняў насельніцтвам, без якой партызанскі рух не мог існаваць наогул.

Цікава прасачыць стасункі паміж гэтымі атрадамі. У верасні 1939 года польскі ўрад абвясціў вайну і СССР, і Германіі. Кантраляваныя ім падпольныя групы стварылі АК, якая пасля перамогі антыгітлераўскай кааліцыі мела намер узняць паўстанне і вызваліць Польшчу ўласнымі сіламі, без удзелу Чырвонай Арміі. У 1943 годзе групы АК у Заходняй Беларусі, якія складаліся з мясцовых жыхароў — колішніх польскіх вайскоўцаў і дагэтуль дзейнічалі пасіўна, актывізаваліся, зрабіўшы гэта не на загад з Лондана, а самастойна, жадаючы даць адпор немцам, бо гэта ўжо даўно рабілі савецкія партызаны. Але тады ж, на пачатку 1943 г., рэзка пагоршыліся стасункі польскага эміграцкага ўрада з Масквой. І савецкія партызаны ў Беларусі па загад з Крамля пачалі раззбройваць і перацягваць на свой бок аддзелы АК, якія налічвалі 10—20 тысяч байцоў. Але ж і тыя, і другія атрады складаліся з мясцовых жыхароў — пераважна беларусаў, якіх у фарміраваннях АК была пераважная большасць.

— Вайна паставіла перад намі балючую праблему людзей, якія супрацоўнічалі з немцамі. У савецкі час усіх іх называлі здраднікамі...

— Супрацоўніцтва з акупацыйнымі ўладамі — непазбежная частка падзеяў кожнай вайны. Што ўжо казаць пра Беларусь, дзе ў першай палове стагоддзя ўлады мяняліся адна за адной — царская, нямецкая, савецкая, польская, нямецкая і зноў савецкая? Таму праца на іх найчасцей была падмацаваная не ідэалогіяй, а жаданнем выжыць.

Трэба разумець: адзін таталітарны рэжым на Беларусі тады змяніўся іншым. І калі ў большасці захопленых краін немцы захавалі ранейшая адміністрацыю і паліцыю, дык у СССР гэтага проста не магло быць. З гэтага і вынікала масавая патрэба ў кадрах акупацыйнай адміністрацыі ніжэйшага звяна.

На пасады ў органы мясцовага кіравання людзі траплялі рознымі шляхамі — добраахвотна, прымусова, у выніку выбару мясцовых жыхароў. Былі вёскі, у якіх пасаду старасты займалі па чарзе...

— Пасля вайны людзі, якія працавалі на немцаў, савецкай уладай найчасцей трактаваліся як здраднікі. У поўнай ступені гэта датычыла тых, хто насіў зброю. Але ці на самай справе ўсе яны былі ворагамі?

— На гэтае пытанне нельга адказаць адназначна ўжо таму, што не ўсе пайшлі на службу да немцаў з уласнае волі. Сярод паліцыянтаў былі розныя людзі. Да таго ж першым часам мясцовыя паліцэйскія пастарункі займаліся не барацьбой з партызанамі ці карнымі акцыямі, а расследаваннем звычайных крымінальных справаў, бо злачынцаў тады хапала. Дакументы таго часу сведчаць: правы мясцовых паліцыянтаў былі абмежаванымі — яны займаліся выключна справамі мясцовага насельніцтва, ахоўваю парадку. Нават супраць партызан яны маглі дзейнічаць, толькі папярэдзіўшы нямецкі жандарскі пост і дзеючы адпаведна інструкцыям адтуль.

— Апошнім часам гучаць выказванні аб тым, што вайна ў Беларусі мела характар грамадзянскай...

— Нешта падобнае пачалося пасля 1943 года, калі пасля пералому ў вайне немцы, змяніўшы тактыку, пачалі шукаць саюзнікаў. У выніку абставіны склаліся так, што грамадства аказалася штучна падзеленым на тых, хто быў з акупантамі і супраць іх. І гэтае супрацьстаянне пачало набываць характар грамадзянскай вайны. Удзень забівалі людзей з сем'яў партызан, а ўначы тых, хто працаваў на немцаў. Згодна з дадзенымі Беларускага штаба партызанскага руху, партызаны забілі больш за 50 000 паліцыянтаў. Каля 19 000 калабарантаў перайшлі на бок партызан і паўтары тысячы іх загінулі ў баях з акупантамі. Гэта была трагедыя народа, якую савецкая прапаганда пазней хавала за мітам пра агульнанародную барацьбу супраць захопнікаў. У сапраўднасці ж у лютым 1943 года колькасць партызан складала 50 000, калабарантаў — больш за 100 000 асобаў. У час вайны ў Любані было 5 немцаў і 45 паліцыянтаў. Затое пазней забітых беларускімі партызанамі беларускіх калабарантаў савецкія гісторыкі называлі немцамі...

Трагедыя беларусаў была і ў тым, што акупанты разглядалі іх менавіта як насельніцтва акупаванай тэрыторыі. Калі б БЦР была створаная ў 1941 годзе, калі б гэткую магчымасць атрымалі і летувісы, украінцы ды іншыя, дык гісторыя магла б пайсці іншым шляхам. Але выбару не было: альбо «план «Ост», альбо «за Родину, за Сталина». Наш народ мусіў згінуць альбо перамагчы.

— Гэта азначала паразу звязаных з немцамі нацыянальных дзеячаў?

— Немцы не збіраліся даваць беларусам нічога з таго, на што тыя спадзяваліся. І ў вачах народа многія беларускія лідэры аказаліся згоднікамі і ворагамі. Беларуская цэнтральная Рада была створаная тады, калі вынік вайны быў ужо вызначаны.

Але калі б БЦР стварылі раней, на пачатку вайны, калі б немцам была патрэбна беларуская дзяржаўнасць, дык Астроўскі штогод праводзіў бы набор у БКА і не немцы, а беларусы гінулі б у поўнамаштабнай грамадзянскай вайне. А потым БКА атрымала б кавалак фронту і была б знішчаная Чырвонай Арміяй альбо саюзнікамі. І лёс нашага народа пасля вяртання сталінскай улады быў бы тым больш вартым жалю...

— Прыведзеныя Вамі факты сведчаць аб тым, што апошняя кропка ў гісторыі Беларусі часу Другой сусветнай вайны яшчэ не пастаўлена...

— Думаю, што нашыя даследнікі павінны стварыць менавіта гісторыю беларускага народа ў Другой сусветнай вайне. Але гэта справа нават не заўтрашняга дня.

Распытаў У.ПАНАДА.

Падрабязнасці

Чый шчыт і чый меч?

У руках барадатага мужыка — меч і шчыт — гэтая постаць стала эмблемай. Не, не нашчадкаў «жалезнага Фелікса», а міжнароднага фестывалю, месцам правядзення якога сёлета стаў Менск. Дзякуючы намаганням друку і тэлевізіі беларусы, жадаючы таго ці не, ведалі ўсё пра кожны крок і кожнае слова яго арганізатараў, спонсараў і ўдзельнікаў ды пра тое, што думаюць пра фестываль першыя асобы краіны.

Але сёння, калі «Залаты віцязь-96» ужо стаў набыткам гісторыі, час асэнсаваць яго ідэі і ідэалогію, канцэпцыю і прызначэнне. Таму напачатку згадаем, з чаго ўсё пачалося.

Упершыню фестываль адбыўся ў 1992 годзе ў Маскве з дабраславення Патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі. Выглядаў першы фестываль, мякка кажучы, сціпла: на конкурсны прагляд было прадстаўлена 30 фільмаў з краін былога СССР ды яго колішніх сатэлітаў — Балгарыі, Польшчы, Сербіі, Славакіі. Тры галоўныя прызы — залатога, срэбранага ды бронзавага «Віцязяў» — атрымалі фільмы, знятыя ў Расіі, ці то з прычыны адсутнасці талентаў у іншых краінах, ці то ў выніку жадання непапулярных за межамі адной шостай свету расійскіх кінематаграфістаў самасцвярдзіцца хаця б гэткім чынам.

Другі «Залаты віцязь» прайшоў у адным з буйнейшых гарадоў Серб᾿ — Новым Садзе і стаў не столькі падзеяй жыцця кіно, колькі спробаю Расіі вывесці Сербію — краінуагрэсара ў югаслаўскай вайне — са стану міжнароднай ізаляцыі. Апраўданнем маральнай падтрымкі Сербіі і абмежаванага кола ўдзельнікаў — толькі пяці — стала новая канцэпцыя «Залатога віцязя», якая адлюстравалася ў яго назве. З таго часу ён стаў кінафестывалем «славянскіх і праваслаўных народаў», зачыніўшы дзверы перад славянамі Босніі ды Харватыі, а таксама ўсімі іншымі «не тымі» народамі і верамі.

Трэці, 1994 года «Залаты віцязь», як і папярэдні, адбыўся ў горадзе, жыхары каторага з верай, надзеяй і любоўю глядзелі ў бок Масквы. Фестываль прытуліў Цірасполь — сталіца створанай прарасійскімі сепаратыстамі Прыднястроўскай малдаўскай рэспублікі.

Чацвёрты «Залаты віцязь» вярнуўся на радзіму — у Маскву. Але пра Беларусь на ім не забыліся: на конкурсе відэафільмаў нашу краіну прадстаўляў фільм Ю.Азаронка «Ненависть». «Анализируя политическую ситуацию в Белоруссии 1995 года, автор пытается разобраться, кто сеет зерна ненависти в обществе, кто пытается поссорить русский и белорусский народы, кому хочется, чтобы наша страна запылала в огне гражданской войны. Автор рассказывает о националистических партиях БНФ (Белорусский народный фронт) и «Правый реванш», пытается проследить их исторические корни, найти покровителей, понять, куда они хотят вести белорусский народ», — такі выгляд мела анатацыя на фільм у фестывальным каталогу.

Сёлета новай «гарачай кропкай» на абшарах былога СССР стала сталіца Беларусі, жыхары якой так і не маглі зразумець, дзе яны жывуць: яшчэ ў Беларусі ці ўжо ў Расіі? І правядзенне ў Менску «Залатога віцязя» стала, пэўна, своеасаблівай падказкай няўцямным. Вось цытаты з фестывальных прамоваў:

«Народ Беларуси всегда был восприимчив к высоким идеям братства, взаимопомощи, сотрудничества. Свое желание к единству с братской Россией Беларусь убедительно подтвердила на Всенародном референдуме в мае 1995 года. С тех пор в интернациональном отношении наши страны достигли многого...

Обращаясь сегодня к вам, участникам и гостям 5 международного кинофестиваля Славянских и Православных народов, ко всем тем, кто смотрит и слушает нас, я хотел бы, чтобы мы, славяне, всеми силами, в том числе и посредством кинематографа, поддержали и укрепили устремления наших народов к единению» (Прэзідэнт А.Лукашэнка.)

«Проведение в столице Беларуси Международного фестиваля славянских и православных народов является не просто знаменательным событием культурной жизни республики. Нынешний смотр кинематографических достижений становится очередным и весьма значительным шагом на пути сближения братских — в самом высоком значении этого слова! — народов» (мітрапаліт Менскі і Слуцкі Філарэт, патрыяршы Экзарх усея Беларусі).

Кінацэнтр «Русский фильм» (Масква) стаў у чарговы раз галоўным арганізатарам фестывалю. Сярод іншых арганізатараў аказаліся: Расійскі камітэт кінематаграфіі, Расійскі земскі рух, Маскоўскі патрыярхат, Фонд адзінства праваслаўных народаў (Расія), часопіс «Россия молодая», Міжнародны фонд падтрымкі праваслаўнай культуры імя св.Аляксандра Неўскага (Расія), Сусветны Рускі Сабор (Расія).

Праўда, як паведаміў старшыня Саюза кінематаграфістаў Беларусі Ю.Цвяткоў, «Золотой витязь» рождался при огромной моральной и творческой поддержке белорусских кинематографистов» — В.Турава, У.Гасцюхіна ды іншых. Прычыну гэтай падтрымкі назваў сам Віктар Тураў: «Считаю, что международный фестиваль «Золотой витязь» очень нужен. Мы лишены кино для нас и про нас».

Шукаючы ў праграме фестывалю «кіно пра нас», аўтар гэтай публікацыі выпісаў з конкурснай праграмы фестывалю ўсе фільмы, у якіх згадваюцца назвы краін ці народаў, атрымаўшы наступны спіс: «Чужая Америка», «Я — русский солдат», «Приморье — форпост России», «Непокорённая Россия», «Море и Украина», «Россия: опыт молчания», «За Русь святую», «Русская тайна», «Достоевский и Беларусь», «Сербы — хорошие люди», «Русский дом», «Русский миръ», «Русская Австралия», «Та небесная Россия».

Нягледзячы на вонкава малую цікаўнасць айчынных і замежных кінематаграфістаў да Беларусі, пра яе такі не забыліся. Адзначыўся, атрымаўшы «Залатога віцязя» ў раздзеле студэнцкіх і дэбютных фільмаў, беларус Р.Зголіч з фільмам «Истоки». Гледачам гэтага твору кінамастацтва на экране дэманструецца скарбонка чарназёму ў суправаджэнні словаў аб любові да маці-Расіі і яе зямелькі. Адразу ўспамінаюцца словы настаўніка аўтара фільма — В.Турава: «Когда я учился у Довженко, в нашей мастерской было 28 человек девятнадцати национальностей. Не возникало никаких конфликтов, потому что Довженко... был гражданином СССР. Он умел незаметно, просто, выражая свою любовь к своей земле, передать нам всем любовь к той земле, откуда мы родом». Да СССР?

Дык чым жа з'яўляецца «Залаты віцязь» — аглядам твораў мастацтва кіно ці інструментам накідвання іншым народам расійскай свядомасці, прапаганды расійскай культуры і палітыкі? Якія асацыяцыі выклікае постаць прысутнага ва ўсіх «гарачых кропках» ваяра ў суправаджэнні разважанняў аб крызісе духоўнасці ўсіх народаў свету, акрамя праваслаўных славян?

«Сярод катастрафічнага краху душа нардычнай расы абуджаецца да новай, больш высокай свядомасці. Гэтая расавая свядомасць дазваляе чалавеку зразумець, што ўтвараюцца новыя галоўныя каштоўнасці, якія не могуць існаваць на роўных правах, што яны ўзаемна выключаюць старыя. Новая свядомасць пераконвае, што менавіта духоўныя каштоўнасці расы пануюць над усімі іншымі. Усё чужое павінна быць бязлітасна адкінута не таму, што яно добрае ці благое, а таму, што яно чужое ўнутранай структуры нашае душы», — напісаў гітлераўскі ідэолаг Альфрэд Розенберг у сваёй кнізе «Міт XX стагоддзя», выдадзенай у 1944 годзе.

Ці не стала асноўнай ідэяй фестывалю менавіта ідэалогія германскіх нацыстаў, у якой арыйскі расізм заменены славянскім? Чый шчыт і чый меч прапануе беларусам «Залаты віцязь»?

У.ПАНАДА.

Згадкі *Згадкі*

Беларуская эміграцыя ў міжваенны час

Польшча. Як вядома, беларусаў у Польшчы жыло вельмі многа з даўняга часу. Працавалі яны на фабрыках і заводах, у гандлёвых прадпрыемствах, на будоўлі дарог і на розных гарадскіх работах. Матэрыяльна жылі не надта забяспечана, а дзяцей адбірала ў іх польская школа. Найбольш беларусаў жыло ў Варшаве: па некаторых звестках некалькі тысяч чалавек. На яе вуліцах у той час чуваць была і беларуская мова.

Пачатак арганізаванаму руху беларусаў у Польшчы паклалі ў 1915 г. студэнцкія гурткі аднойленага Варшаўскага універсітэта. У 1919 г. свядомыя беларусы аб'ядноўваюцца ў Варшаве ў так званы Беларускі камітэт, які на працягу некалькіх гадоў вёў культурна-асветніцкую працу. Прыкладам, намаганнямі камітэта была створана бібліятэка, у якую паступала ўся беларускамоўная прэса (газеты і кнігі). Актыўным сябрам арганізацыі быў нашаніўскі паэт Гальяш Леўчык. У 1922 г. польскія ўлады ліквідавалі Беларускі камітэт. Урэшце, у 1930 г. у Варшаве ўтвараецца Саюз беларускіх студэнтаў, які, на жаль, значнай падтрымкай у гарадскіх суродзічаў не карыстаўся і працаваў галоўным чынам у сялянскім асяроддзі Заходняй Беларусі. Саюз меў цесную лучнасць з Беластоцкай арганізацыяй «Сяўба», Віленскім саюзам беларускіх студэнтаў і з Таварыствам беларускай школы: сумесна ладзіліся лекцыі, пасяджэнні, спектаклі і канцэрты на Наваградчыне, асабліва ў гмінах Нягневіцкай, Карэліцкай, Шчорсаўскай і Любчанскай. Як сведчыць студэнт М.Орса, найбольш працы і энергіі ўлажыў у беларускія культурныя акцыі Пятро Першукевіч — сябра Беларускага студэнцкага саюза ў Вільні і супрацоўнік Саюза беларускіх студэнтаў у Варшаве. У 1933 г. варшаўскія студэнты пачалі выдаваць газету «Першы крок», якая, як і трэба было чакаць, у хуткім часе была сканфіскавана ўладамі. Шырокая адраджэнская дзейнасць, якую праводзілі варшаўскія студэнты-беларусы ў Заходняй Беларусі, прывяла ў 1934 г. да ліквідацыі іх арганізацыі.

На нейкі час беларусы ў Варшаве засталіся без сваёй суполкі. У 1936 г. высілкамі прафесара Казуры, адваката Бычкоўскага, Гапановіча і Ластаўкі было створана Беларускае культурнае таварыства, якое на гэты раз абапіралася на варшаўскіх беларусаў. Планавалася адкрыць філіялы і аддзелы на беларускіх землях з цэнтрам у Варшаве. Аднак камісар урада Варшавы, а затым і Міністэрства ўнутраных спраў забаранілі такога роду дзейнасць, адзначыўшы, што «такую арганізацыю магчыма залажыць толькі на тэрыторыі, этнаграфічна заселенай беларусамі». Давялося варшаўскім беларусам у канцы 1937 г. пагадзіцца на так званае Асветнае таварыства беларусаў, дзейнасць якога абмяжоўвалася тэрыторыяй Варшавы.

Летува. Як і ў Латвіі, тут працавалі беларускія школы і гімназіі — прыватныя і дзяржаўныя, 2 народныя універсітэты, Беларускі народны тэатр, Беларускае культурна-асветніцкае таварыства. Як паведамлялася ў Летапісе Таварыства беларускае школы (г. Вільня), беларускія спектаклі і канцэрты ладзіліся ў Коўне, Вількаміры, Янаве, іншых гарадах і мястэчках. У канцэртах прымалі ўдзел беларускія мясцовыя хоры і струнныя аркестры. Ставіліся спектаклі па п'есах Я.Купалы, У.Галубка, Ф.Аляхновіча, М.Чарота, В.Сахаравай і іншых. З дэкламацыямі уласных твораў выступала паэтэса студэнтка Л.Раманейка. У друку паведамлялася, што летувіскія беларусы паспяхова працуюць у галіне сваёй нацыянальнай культуры і з захапленнем успрымаюць са сцэны сваё роднае слова. У прэсе «праскочыла» і такое паведамленне: «У 1933 г. летувіскі ўрад, выдаючы дапамогі культурна-асветным арганізацыям нацыянальных меншасцяў, зусім памінуў усе такія арганізацыі беларускія».

У сталічным Коўне з 1920 г. працавалі Рада і ўрад Беларускай народнай рэспублікі на чале з Пятром Крэчэўскім і Вацлавам Ластоўскім. Апошні займаўся не толькі палітычнай дзейнасцю, але і грамадскай, выдавецкай і навуковай працай. Ён узначаліў культурна-асветніцкі рух беларусаў Летувы, рэдагаваў часопіс «Крывіч» і «Падручны расійска-крыўскі слоўнік», працаваў над «Гісторыяй беларускай (крыўскай) кнігі».

Латвія. Паўліна Мядзёлка ў сваёй кнізе «Сцежкамі жыцця» прыгадвае пра пачатак будаўніцтва «беларускага дома» ў гэтай краіне: «У 1921 г. у Латвіі было заснавана Беларускае культурна-асветнае таварыства «Бацькаўшчына», якое ставіла сваёй мэтай інфармаваць латвійскае грамадства і ўрад аб становішчы беларускай меншасці і яе культурна-асветных патрэбах і арганізацыю беларускіх школ у вёсках з беларускім насельніцтвам. Стараннем «Бацькаўшчыны» з дазволу Міністэрства асветы ў ліпені 1921 г. былі адкрыты ў Дзвінску першыя летнія шасцітыднёвыя курсы беларусазнаўства для падрыхтоўкі настаўнікаў школ, а з восені ў Пустынскай і Прыдруйскай валасцях адкрыліся першыя 16 беларускіх асноўных (пачатковых) школ. Рыхтаваліся адкрыць такія школы і ў іншых валасцях, заселеных беларусамі. Паўстала пытанне аб арганізацыі пры Міністэрстве асветы Беларускага аддзела для кіраўніцтва беларускімі школамі. Члены таварыства «Бацькаўшчына» звярнуліся за дапамогаю да выдатнага латышскага паэта і грамадскага дзеяча Яна Райніса... Яго стараннем Рада Міністраў у сваёй пастанове ад 13 верасня 1921 г. вырашыла ўтварыць пры Міністэрстве асветы Беларускі аддзел, кіраўніком якога быў зацверджаны Сяргей Сахараў».

У трыццатыя гады ў Латвіі працавалі беларускія школы і гімназіі, для якіх Міністэрства асветы друкавала падручнікі і дапаможнікі, а таксама розныя грамадскія арганізацыі (Таварыства беларускага тэатра, Таварыства беларускіх вучыцялёў, Таварыства беларускай моладзі і інш.). Адной з такіх устаноў была прыватная гімназія ў Рызе пад эгідай Таварыства беларускіх вучыцялёў. У ёй выкладаліся нямецкая і англійская мовы, а ўтрымлівалася яна коштам Вучыцельскага саюза і Рыжскага гарадскога самаўрада. Заняткі адбываліся вечарам, бо наведвалі яе работнікі фабрык і розных кантор. У Рызе працавалі таксама тры агульнаадукацыйныя школы, з якіх дзве былі на ўтрыманні горада. Пры вячэрняй школе, якую ўзначальваў былы дзеяч БНР, кіраўнік беларускага зямляцтва ў Латвіі Канстанцін Езавітаў, працавалі спецыяльныя класы для падрыхтоўкі кваліфікаваных рабочых. Працавалі ў сталіцы і Дзяржаўныя беларускія настаўніцкія курсы, якія рыхтавалі выкладчыкаў для пачатковых беларускамоўных школ. З культурных таварыстваў варта адзначыць Таварыства беларускай моладзі ў Латвіі. Заснаванае ў 1928 г., яно мела 14 аддзелаў пры 760 сябрах у Дзвінскім, Люцынскім і Рэчыцкім паветах. 15-ы аддзел працаваў у Рызе. На 1933 г. сябры Таварыства мелі свае бібліятэкі, чытальні, зладзілі каля тысячы беларускіх тэатральных пастановак, канцэртаў і вечарынак, прачыталі шмат лекцый і рэфератаў на навукова-грамадскія тэмы. Аддзелы атрымалі ад управы інструменты для некалькіх струнных аркестраў і радыёапараты.

Доўгі час у Латвіі працавала Таварыства беларускіх вучыцялёў, якое ў 1939 г. зладзіла сваю апошнюю вечарыну, паколькі падпала пад ліквідацыю. На вечарыне быў заслуханы на латышскай мове рэферат на тэму латышска-беларускіх адносін і паказаны спектакль «Паўлінка». Вядома, што ў апошні даваенны год кіраўніцтва Таварыства хадайнічала перад Міністэрствам грамадскіх спраў дазволіць яму рэарганізавацца ў Таварыства беларусаў Латвіі. Гэты план перакрэсліла далучэнне Латвіі да СССР. Да сказанага дадам, што першая вялікая вечарына ў Латвіі адбылася 17 снежня 1919 г. і была яна зладжана Беларускай калоніяй.

(Заканчэнне будзе.)

Ірына КРЭНЬ.

ВЕРУЕМ

«Адчуў, што некаму патрэбны»

Павел Кавалёў, адзін з першых клерыкаў Беларускай Грэка-Каталіцкай Царквы, які пяць гадоў таму ўступіў у закон манахаў-студытаў, 23 траўня быў пасвечаны на святара пад імем ераманаха Пахома ў Святаўспенскай уніяскай лаўры на Украіне біскупам Васілём Мэдвідам.

Айцец Пахом згадзіўся адказаць на пытанні нашага карэспандэнта.

— Айцец Пахом, скажыце, калі ласка, як Вы прыйшлі да святарства, калі адчулі ў сабе гэтае пакліканне?

— Усё пачалося з нацыянальнага ўсведамлення сябе як беларуса, як таго, хто жадае адраджэння нашай дзяржавы, нацыянальных каштоўнасцяў. Робячы даследаванні, на чым жа грунтуецца нацыянальная свядомасць беларуса, я не абмінуў і духоўны бок гэтай з'явы. Бо ў XVI—XVII стагоддзях наш народ меў веру, якая звалася уніяцкай, ці грэка-каталіцкай. Гэтая Царква аднавіла еднасць са Святым Пасадам, выконваючы Запавет Хрыста «Каб былі ўсе адно». Я сядзеў у бібліятэках, чытаў матэрыялы па гісторыі Уніі, а пасля мяне пазнаёмілі са святаром айцом Янам Матусевічам, які ў той час паўпадпольна служыў літургію на прыватнай кватэры. Пасля размоў з ім у 1989 годзе я вырашыў прыняць Хрэст з большага дзеля таго, каб у паўнаце адчуваць сябе беларусам, рэлігійная свядомасць у мяне яшчэ была вельмі малая. Пасля гэтага мяне досыць хутка забралі ў войска. Як вядома, наша войска — гэта школа выжывання, дзе чалавек ставіцца ў экстрэмальныя ўмовы. І ў гэтых умовах я адчуў, што Нехта мяне апякуе, некаму я патрэбны. Я пачаў маліцца і ў некалькіх выпадках адчуў, што з'яўляюся для Яго каштоўнасцю. Мяне камісавалі з войска па хваробе, і гэта таксама лічу Божым знакам, бо я служыў якраз у тых войсках, якія бралі ўдзел ва ўзброеных канфліктах у Закаўказзі, і ў 1991 годзе мы павінны былі ехаць у Абхазію. З-за хваробы я не трапіў у тую групу, і такім чынам Бог мяне выратаваў. У той час вера ў Бога была ў мяне яшчэ на падсвядомым узроўні. Прыйшоўшы з войска, я зацікавіўся рухам Рэрыхаў. Я быў у стане духоўнага пошуку і тут сустрэў свайго даўняга сябра Андрэя Абламейку, які ў той час стаў дыяканам Грэка-Каталіцкай Царквы, што для мяне было вельмі нечаканым. І, сустракаючыся з ім, я зразумеў, што маё месца ў гэтай Царкве, якая на той час выйшла з падполля. Набажэнствы ў царкве адбываліся толькі па нядзелях. Я штодня стаў хадзіць у касцёл святога Роха на Залатой Горцы і дзякуючы ксяндзу Міхалу Сапелю прыступіў там да першай споведзі і камуніі. Некаторы час працаваў у Музеі народнай архітэктуры і побыту.

Пераломным жа момантам у маім жыцці сталі рэкалекцыі, духоўныя практыкаванні, якія былі наладжаны ў Польшчы ў мястэчку Кастамлоты, дзе знаходзіцца уніяцкая парафія. Пробашч, кс. Раман Пёнтка, прыняў нас на цэлы тыдзень. Тая атмасфера літургічнай малітвы, разважання пра Святое Пісьмо зрабіла сваю справу. Я адчуў жаданне быць бліжэй да Бога. Так нарадзілася маё святарскае пакліканне. Больш у свеце я знаходзіцца не мог і вырашыў пайсці ў кляштар. Я паехаў на Украіну і ўступіў там у закон манахаў-студытаў. Праз паўтара месяца распачаў навуку ў духоўнай семінарыі. Там я адвучыўся чатыры гады і прыехаў на Беларусь.

— А як паставіліся да гэтага выбару вашыя бацькі і знаёмыя?

— Мая сям'я была вельмі далёкай ад Бога, ад Царквы. Дзякуючы Божай ласцы, калі я ўжо знаходзіўся ў кляштары, прыняла Хрост мая маці. Цяпер яна рэгулярна наведвае набажэнствы. Бацька і брат яшчэ не ахрышчаныя. Таму маім родзічам спачатку было вельмі цяжка зразумець мой выбар: як гэта я выракаюся сямейнага жыцця і добраахвотна іду ў кляштар?

— І ў гэтай манашай супольнасці вы былі адным беларусам?

— Напачатку так. Пазней прыходзілі яшчэ беларусы, але, пажыўшы нейкі час, адыходзілі па розных прычынах. Зараз у нашым законе знаходзіцца яшчэ адзін хлопец з Полацка.

— Напэўна, вам было цяжка аднаму. А якімі былі адносіны да вас украінцаў?

— Калі я ехаў у Львоў, якраз у газетах пачалі палохаць народ украінскімі нацыяналістамі. Мне казалі знаёмыя: глядзі, каб не вымавіў там ніводнага расійскага слова. Я прыехаў і не сустрэў нічога падобнага і блізка. Айцец ігумен сказаў, што я магу гаварыць па-беларуску ў кляштары. Потым я вывучыў і ўкраінскую мову, але не забыў і сваёй. Яны вельмі добра адносіліся да мяне, вельмі перажывалі за нашу краіну, бо ў нас няма такой моцнай Царквы, як у іх. Ігумен заўсёды мне дапамагаў, дапамагалі браты. Вера заўсёды яднае людзей, не зважаючы на нацыянальнасць.

— Якія вашыя далейшыя планы, дзе збіраецеся працаваць?

— З 1994 года манахі-студыты працуюць у Полацку. Там арганізаваны наш кляштар, па дабраслаўленню ігумена. Мы абслугоўваем там мясцовую парафію, а таксама парафіі ў Віцебску і Гомелі. Вось там разам з айцом Бенэдыктам і буду працаваць, рэалізоўваючы сваё пакліканне.

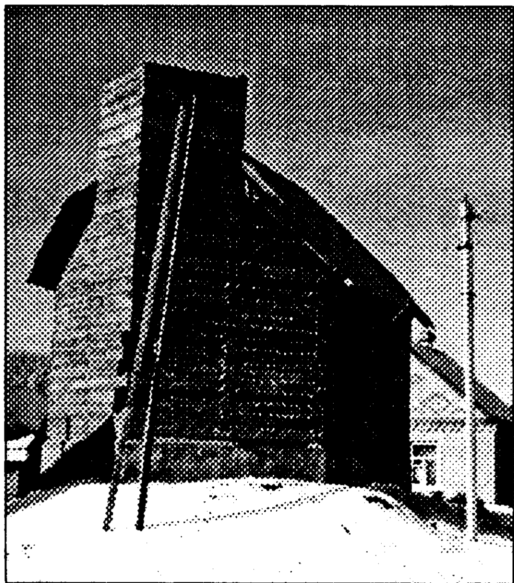
— Вас з самага пачатку рыхтавалі для работы на Беларусі?

— Так. Мне ігумен сказаў яшчэ пры паступленні, што я мушу вярнуцца пасля вучобы на Беларусь.

— І, айцец Пахом, апошняе пытанне. Скажыце, якое стаўленне вашай Царквы да беларускай мовы ў набажэнствах, да нацыянальных традыцый беларусаў?

— Нашая Царква выйшла з беларускага нацыянальнага руху, большасць парафіяў паўстала на базе суполак Народнага Фронту і шмат яго актывістаў сталі вернікамі. Богаслужбовай мовай у нас заўсёды была беларуская. Мы імкнёмся захаваць і нацыянальную мову, і традыцыі ў набажэнствах, але галоўная мэта Царквы — несці Божае Дабравешчанне людзям. І калі да нас прыходзяць расійскамоўныя людзі, як гэта адбылося ў Полацку, дзе перайшла з пратэстанцтва цэлая грамада, мы вельмі далікатна ставімся да моўнага пытання. У нашай парафіі ёсць і ўкраінцы. Літургія адпраўляецца па-беларуску, а спевы бываюць і па-беларуску, і па-расійску, і па-ўкраінску. Хрыстос усіх яднае. Адносіны нашай Царквы да ўсяго нацыянальнага, безумоўна, пазітыўныя, бо і Хрыстос, прыйшоўшы да габрэйскага народа, сам быў добрым габрэем. Ён сказаў, што прыйшоў не скасаваць традыцыі, а ўдасканаліць іх. І мы павінны захоўваць традыцыі, але несці і нешта вышэйшае — усеагульную любоў, каб наша нацыянальнасць не стала для нас той перашкодай, якой яна стала для габрэяў, якія лічылі, што месія можа прынесці вызваленне толькі ім. Хрыстос прынёс любоў да ўсіх людзей і хоча, каб усе людзі збавіліся. Як кажа апостал Павел, «няма ўжо ні юдэя, ні грэка, усе ў Хрысце Езусе».

Альгерд НЕВЯРОЎСКІ.

На здымку: Пабудова грэка-каталіцкай царквы.

Фота Ю.НОВІКАВА.

...Прайшлі вуліцамі, дзе лілася кроў

У нядзелю, 9 чэрвеня, у пяты раз вуліцамі Менска прайшла працэсія вернікаў-каталікоў з нагоды свята Божага Цела. Гэтая прыгожая традыцыя вядомая ў Беларусі ўжо некалькі стагоддзяў — шматтысячныя працэсіі ішлі за святаром, які нёс у манстранцыі (даразахавальніцы) Найсвяцейшы Сакрамант, спыняючыся каля кожнага з чатырох алтароў, пастаўленых на шляху ўрачыстай працэсіі для малітвы і дабраславенства людзей. У такіх працэсіях удзельнічалі ўсе саслоўі Вялікага Княства Літоўскага: мітрапаліты, біскупы ды іншае духавенства, вялікія князі, канцлеры, ваяводы, шляхта, войска, рамеснікі. Прычым кожная сацыяльная група выступала пад сваімі харугвамі. Пасля падзелаў Рэчы Паспалітай, асабліва пасля Вызвольнага паўстання 1863 г., расійскія ўлады забаранілі каталікам праводзіць публічныя набажэнствы. Гэтае абмежаванне дзейнічала да 1906 года. Пасля некалькіх гадоў вольнасці камуністычны рэжым больш 70-ці гадоў зноў забараняў людзям адкрыта дэманстраваць свае рэлігійныя пераканнні. І толькі ў 1992 годзе, ужо ў незалежнай Беларусі, вернікі змаглі адкрыта выйсці на вуліцы нашых гарадоў і мястэчак.

Сёлетняе свята пачалося а восьмай гадзіне раніцы ўрачыстай імшой на прыступках касцёла Найсвяцейшай Тройцы св. Роха на Залатой Горцы. На пляцы каля касцёла сабралася 3,5—4 тысячы чалавек. Алтар быў аздоблены кветкамі і тканінамі бел-чырвонабелага колеру. Імшу адпраўляў Апостальскі нунцый арцыбіскуп Дамінік Грушоўскі ў саслужэнні дзесяці рыма- і грэка-каталіцкіх святароў. Прыемна было пачуць ад арцыбіскупа некалькі фраз на беларускай мове, і гэта пры тым, што нунцый знаходзіцца ў Беларусі ўсяго месяц.

Пасля службы людзі выйшлі на праспект Скарыны і рушылі ў накірунку плошчы Незалежнасці. Гарадскія ўлады дазволілі ісці толькі па ходніках у адрозненне ад папярэдніх гадоў. Напэўна, яны так напалоханыя рознымі шэсцямі і дэманстрацыямі, якія ў апошні час адбыліся ў Менску, што нават на рэлігійнае свята сцягнулі да плошчы Перамогі ўзмоцненыя аддзелы міліцыі. Але ўрачыстасць прайшла вельмі арганізавана, людзі былі ўзрушаныя, радаваліся.

Ксёндз дэкан Ян Шуткевіч пасля працэсіі ў катэдры сказаў: «Сёння вуліцамі нашай сталіцы, якія бачылі ў апошні час шмат людской нянавісці і злосці, збіцця людзей, прайшоў Езус, які нясе мір і супакой. Давайце ж, браты і сёстры, шчыра маліцца, каб уся нянавісць чалавека да чалавека канчаткова знікла з беларускай зямлі».

Таксама са словамі падзякі звярнуўся да вернікаў і святароў айцец протапрэсбітэр Ян Матусевіч, які падзякаваў усім прысутным ад імя Беларускай Грэка-Каталіцкай Царквы за магчымасць удзелу ў свяце грэка-каталіцкіх вернікаў і за братэрскі прыём, як і належыць братам і сёстрам у Хрысце.

Фэст скончыўся папскім дабраславенствам прысутных, якое ўдзяліў арцыбіскуп Грушоўскі.

Сабор у Гародні

На пачатку чэрвеня адбыўся Сабор Беларускай Грэка-Каталіцкай Царквы. У горад па-над Нёманам з'ехаліся святары з усёй Беларусі, а таксама вернікі, пераважна старшыні парафіяльных камітэтаў і актывісты з Менска, Гародні, Берасця, Ліды, Полацка, Віцебска, Магілёва ды іншых гарадоў. Месцам правядзення Сабору стала парафіяльная капліца ў гарадзенскім раёне Дзевятоўка, якую зычліва аддалі ў часовае карыстанне грэка-каталікам айцы-рэдэмптарысты.

На Саборы выступалі візітар Кангрэгацыі Усходніх Цэркваў айцец Сяргей Гаек, айцец-дэкан Ян Матусевіч, а.Казімір Ляховіч ды іншыя святары, вернікі. Разглядалася пытанне магчымасці аднаўлення Беларускага Экзархата Грэка-Каталіцкай Царквы. У 1942 годзе папа Пій XI прызначыў беларускім Экзархам айца Антонія Неманцэвіча, які хоць і не доўга, але плённа працаваў на беларускай рэлігійнай ніве. У 1943 годзе, на падставе даносу правакатараў, айцец Неманцэвіч быў расстраляны гестапа. Аднаўленне Экзархата цяпер вельмі неабходна ў сувязі з павялічэннем колькасці парафіяў па ўсёй краіне і з'яўленнем шматлікіх новых вернікаў.

Другім важным пытаннем, якое разгледзеў Сабор, была праблема ўнармавання царкоўнага календара і Пасхаліі. У розных краінах свету ўсходнія цэрквы карыстаюцца ці грыгарыянскім, ці юліянскім календаром у залежнасці ад тых традыцый, якія прыняты ў гэтых краінах. На Беларусі большасць парафій карыстаецца новым, грыгарыянскім календаром, але ў шэрагу парафій, у якіх ёсць вялікая колькасць вернікаў, перайшоўшых з праваслаўя, выкарыстоўваюць юліянскі каляндар. Пасля дыскусіі ўдзельнікі Сабору пагадзіліся, што гэтае пытанне патрабуе больш глыбокага аналізу і падрыхтоўкі.

Было вырашана пытанне па грэка-каталіцкім друкаваным органе — газеце «Царква». Абноўленую рэдакцыю газеты ўзначаліць ераманах полацкага кляштара святых Барыса і Глеба айцец Пахом (Павел Кавалёў).

Таксама зацверджаны план урачыстасцяў з нагоды 400-годдзя Берасцейскай Уніі. Так, у сярэдзіне жніўня святкаванні пройдуць у Магілёве, куды чакаецца прыезд прэфекта Кангрэгацыі Усходніх Цэркваў кардынала Акіле Сільвестрыні.

На заканчэнне Сабору была адслужана ўрачыстая літургія.

Рэлігійная хроніка

Праваслаўны балтыйскі біскуп Панцеляймон выступіў з казаннем на каталіцкай велікоднай імшы ў Калінінградзе. Гэта першы выпадак удзелу праваслаўнага іерарха такога рангу ў каталіцкай імшы па ўсёй тэрыторыі былой Усходняй Прусіі. Каталіцкія святары таксама прынялі ўдзел у святкаванні праваслаўнага Вялікадня.

* * *

У Менску з 1 па 3 кастрычніка пройдзе «Экуменічная сустрэча» прадстаўнікоў праваслаўнай, каталіцкай і пратэстанцкай Цэркваў з краін былога Савецкага Саюза. Зараз створаны аргкамітэт па правядзенні гэтага мерапрыемства, які займаецца арганізацыйнымі пытаннямі. У яго ўвайшлі прадстаўнікі трох вышэйназваных канфесій.

Да Алімпійскіх гульняў 1996 г. у Атланце рыхтуюцца не толькі спартоўцы і заўзятары: створана спецыяльная каманда з 37 алімпійскіх капеланаў.

Яны прадстаўляюць шэсць сусветных рэлігій — хрысціянства, іслам, юдаізм, будызм, індуізм і бахаізм. У іхня задачы ўваходзіць маральная падтрымка спартоўцаў, асабліва тых, хто пацерпіць паразу ў ходзе спаборніцтваў ці будзе дыскваліфікаваны.

Пад пагрозай выдалення з тэрыторыі краіны знаходзяцца каталіцкія сёстры-законніцы, якія працуюць на Беларусі.

Старшыня Савета па справах рэлігій Анатоль Жыльскі заявіў, што ўсе законніцы, акрамя сясцёр закона Маці Тарэсы з Калькуты, будуць выдалены з Беларусі. Акрамя іх, усе іншыя манахіні займаюцца недазволенай рэлігійнай дзейнасцю. Дакладная колькасць сясцёр, якія знаходзяцца ў Беларусі, невядомая. Менска-магілёўскі мітрапаліт кардынал Казімір Свёнтак гаворыць, што іх каля 200, вялікую колькасць якіх складаюць грамадзянкі Польшчы, Летувы і Індыі.

Кардынал Свёнтак некалькі месяцаў вядзе перамовы з уладамі адносна статуса сясцёр. Трэцяга ліпеня мінулага года ўлады выдалі палажэнне, якое патрабуе абавязковага дазволу мясцовых уладаў на працу духоўных асоб, неграмадзянаў Беларусі.

Каталіцкі Касцёл і пратэстанцкія Цэрквы Чэхіі заклікалі супрацьдзейнічаць новаму крымінальнаму кодэксу, уведзенаму пад час парламенцкай выбарчай кампаніі, які практычна легалізуе аўтаназію (добраахвотнае забойства). Сакратар Канферэнцыі Чэшскіх Біскупаў кс. Міласлаў Фяла сказаў, што прымат Чэхіі кардынал Міласлаў Влк абмеркаваў гэтую праблему з прадстаўнікамі іншых канфесій і спадзяецца на іхнюю падтрымку пазіцыі Каталіцкага Касцёла. Біскуп Павел Сметана з Евангелісцкай Царквы Чэшскіх Братоў, кіраўнік Чэшскай Экуменічнай рады, заявіў, што ініцыятыва ўрада і лібералаў з кіруючай Градзянскай Дэмакратычнай Партыі «вельмі небяспечная». Разам з тым сацыялагічнае апытанне паказала, што большасць чэхаў падтрымлівае легалізацыю аўтаназіі, што паслужыла падставай для міністра юстыцыі прадставіць грамадскасці праект новага крымінальнага кодэкса.

У Эстоніі з'явілася новая палітычная партыя расійскай меншасці — Рускі Хрысціянскі Саюз. Адной з галоўных мэт партыі з'яўляецца дапамога Рускай Праваслаўнай Царкве ў Эстоніі. Старшыня РХС Барыс Пілар лічыць, што да восені, калі павінны адбыцца выбары ў мясцовыя органы ўлады, колькасць сяброў яго партыі дасягне тысячы чалавек, неабходных, паводле эстонскага заканадаўства, для рэгістрацыі.

Паводле КАІ.

Мітрапаліт менска-магілёўскі кардынал Казімір Свёнтак накіраваў ліст старшыні Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі Уладзіміру Ганчарыку. Сутнасць яго ў наступным. У комплекс будынкаў архітэктурнага ансамбля Катэдральнага Сабора ў Менску ўваходзіць дом Біскупа (пл. Свабоды, 76). Да перадачы катэдры Касцёлу будынак выкарыстоўваўся ў якасці адміністрацыі спартклубу таварыства «Спартак». Пад час перадачы ўсёй маёмасці вернікам будынак застаўся на балансе Федэрацыі прафсаюзаў. Зараз будынак здадзены ў арэнду камерцыйным фірмам. Кардынал спадзяецца на добрую волю і разважлівасць кіраўніцтва Федэрацыі прафсаюзаў і спадзяецца, што гістарычная справядлівасць будзе адноўлена.

Падрыхтаваў А.Н.

ВУЧЫМСЯ

Вікторыя ЛЯШУК,
кандыдат філалагічных навук

Стрыжань

Пра лён — прасцей

Відаць, і пры Ярыле
Ільны ў нас сеялі...
Бель-кужаль пралі, ткалі, вышывалі,
Кашулі ў кайстры
Напамінкам клалі.

Васіль Зуёнак.

Навукова-папулярны выклад спалучае адзнакі навуковасці (у змесце паведамлення, падборы, тлумачэнні і аналізе фактаў рэчаіснасці) і мастацкасці (апавядальна-апісальная форма, падкрэсленне важнасці, каштоўнасці, значнасці навуковых ведаў праз іх эмацыйнае асэнсаванне). Навукова-папулярны падстыль падпарадкаваны мэце падаць звесткі займальна і даступна, зразумела для неспецыялістаў, зацікавіць іх навуковымі праблемамі, паглыбіць уяўленне пра навакольны свет. Папулярызацыя навуковых ведаў, як правіла, звязана з узнаўленнем агульнакультурных рэаліяў, зваротам да гісторыі, асэнсаваннем сучаснасці. Імкненне выклікаць у чытачоў ці слухачоў цікаўнасць, абудзіць творчую думку, навучыць аналізаваць, супастаўляць і ацэньваць факты, бачыць у іх адлюстраванне культуры вызначае моўныя адметнасці падстылю, якія ярка выяўлены ў артыкуле З.Сіцькі «Пра лён»:

«Прыйдзе восень —заб'ю лося, галаву з'ем, шкуру аблуплю, а мяса за плот выкіну». Цяпер не кожны беларус адгадае гэтую загадку. Той-сёй, праўда, зайздросна, але большасць усё ж яшчэ грэбліва пазіраюць на ільняную бялізну ды на палатнянае адзенне. Убіта ў галаву: лён ад беднасці. Няшчасныя беларусы! Калісь усё жыццё ў палатняным...

«Гладкае, не маркае, не цяжкае прыдатнае ў кожную пару года», — так хваліў ільняное адзенне Плутарх. Цаніў палатно і Гамер. А ў Старажытным Рыме амаль такія ж абрусы, што нашы продкі засцілалі штодня на стол, былі прыкметай раскошы. (Ці не таму, што здалёк — мо з па-над Нёмана — прывозілі?) Палатнянае адзенне, якое штодня насілі нашы продкі, аздабляла, як пішуць, біблейскіх герояў, фараонаў, жрацоў. На егіпецкіх фрэсках III тысячагоддзя да нашай эры намаляваны ўсе стадыі апрацоўкі лёну — разгадка той беларускай загадкі? Шчыльныя і трывалыя палатняныя латы, якія не «грэлі» і якія не прабівала страла, насілі, напрыклад, воіны персідскага цара Ксеркса...

І на нашай зямлі быў калісь лён адной з самых шанаваных раслінаў, бо і апранаў, і карміў. Беларускія жанчыны пад час трох асноўных паганскіх святаў, што спраўляліся ў зімовы і летні сонцавароты ды вясновае раўнадзенства, выконвалі магічныя дзеянні, каб вырас лепшы лён. На куццю выцягвалі калійцы травы з пасланага пад абрусам сена — варажылі. На Уласа (Масленіцу) спецыяльна ездзілі на санях як мага далей, каб лён быў даўжэйшы. А на Купалле дзяўчаты і маладзіцы кідалі ў вогнішча бярозавыя галінкі ды прыгаворвалі: «Каб мой лён быў такі ж вялікі, як гэтая бярэзіна». А ўжо працы беларускія жанчыны не шкадавалі.

Што і дзівіцца: адзенне, бялізна, пялёнкі, павязкі на раны... Ручнікі, якія выкарыстоўваліся амаль у кожным абрадзе, на вяселлі і пры пахаванні. Абрусы, незаменныя ў абрадах, у святы, бялюткія, засланыя дзеля гасцей.

Вылежаўся «лось» на сарака росах, павезлі яго ў сушню. Ляскацяць церніцы, сыплецца кастрыца — працягваецца штолетняя жаночая праца...

Тэкст вызначае апавядальная інтанацыя, якая перадае ход думкі, ніцує ў цэласны твор звесткі з гісторыі, этнаграфіі. Эмацыйнасць зместу ўвасоблена ў клічных і пытальных сказах (рытарычных воклічах, рытарычных пытаннях), у шматлікіх шматкроп'ях, якімі пазначана прастора сягання аўтарскай думкі, неабмежаванасць кольказсці магчымых прыкладаў. Эмацыйнасць нясуць словы з суфіксамі суб'ектыўнай ацэнкі (**калійцы, галінкі, дзяўчаты**) ацэначныя найменні (**зайздросна, грэбліва, няшчасныя, цаніць, аздабляць, шанаваная расліна**).

Моўныя сродкі дапамагаюць энцыклапедычныя веды аўтара ўвасобіць у прачулы расповяд, філасофская глыбіня якога вызначае актыўнае, творчае, інтэлектуальнае рэагаванне эўпрымальнікаў.

(Заканчэнне будзе.)

Практычная стылістыка

Якая роля?

«Займальнасць маўлення, асабліва вуснага, выконвае заўсёды не апошнюю ролю». Гэтыя сказ з навукова-папулярнага выдання адлюстроўвае імкненне аўтара даступна, зразумела і эмацыйна падаць навуковыя назіранні. Аднак у поўнай меры рэалізаваць намер не ўдалося, прычынай гэтаму з'яўляюцца няўважлівасць і паспешнасць, якія спраакавалі стылёвыя памылкі.

Найперш звернемся да словазлучэння **займальнасць маўлення**, што абазначае маўленне, якое выклікае цікавасць. Сінонімам слову **займальны** выступае прыметнік **забаўны**. Гэтыя акалічнасці вызначаюць успрыманне цытаванага словазлучэння як указанне на форму маўлення, а не яго змест. Між тым, індывідуальныя правы ў гучнай маўленні (забаўнае маўленне) — не з'яўляюцца для выказвання вырашальнымі. Словазлучэнне **выконвае не апошнюю ролю**, прызначанае ажывіць паведамленне, надаць яму адценне нязмушанасці, неафіцыйнасці, створана з парушэннем спалучальнасці: прыметнік **апошняя** ў спалучэнні з назоўнікам **роля** ўказвае на канчатковасць якасці (параўнайце: **Гэта была апошняя (не апошняя) роля выдатнага актора**), а мэтай выказвання з'яўляецца сцвярджэнне значнасці, важнасці. Такое значэнне уласціва словазлучэнням — **не апошняе месца (займае); (выконвае) важную, галоўную, не другасную ролю**.

Аналізаваныя памылкі належаць да стылёвых, бо ствараюць у стылі эмацыйна-ацэначную дысгармонію, нематываваным з'яўляецца замена тэрміналагічнага словазлучэння (**займальнасць зместу, займальнасць формы падачы зместу**) на вобразна-ацэначнае, іншае па значэнні (займальнасць маўлення).

Прапануем наступныя варыянты выпраўлення:

У навукова-папулярным выказванні (тэксце) важнай адзнакай з'яўляецца займальнасць зместу.

Займальнасць зместу адыгрывае адну з галоўных роляў пры стварэнні навукова-папулярнага твора (тэксту, выказвання).

З гісторыі красамоўства на Беларусі

Млын з 600-гадовай граматы?

Паглядзеў на млын, нібы на страту
Дайніны забытай і сівой.

Сяргей Грахоўскі
«Стары млын».

Вадзяныя млыны на Беларусі вядомы здаўна, будаваліся яны пры княжацкіх дварах, у манастырскіх вотчынах, асабліва былі распаўсюджаны у XVI—XVIII стагоддзях і бытавалі да сярэдзіны XX стагоддзя. Сённяшнія такія млыны захаваліся дзе-нідзе як помнікі матэрыяльнай культуры нашага народа.

Вадзяны млын упамінаецца ў дарчай грамаце полацкага князя Яраслава Ізяславіча Барысаглебскаму манастыру, датаванай 1396 годам. Гэты дакумент вядомы навукоўцам з пачатку XIX стагоддзя: у 1818 г. яго копія была перададзена збіральніку старажытных кніг і рукапісаў графу М.П.Румянцаву. Першы спіс граматы ў 1816 г. належаў вядомаму даследніку беларускай мовы і яе пісьмовых помнікаў К.Ф.Калайдовічу, які 31 снежня 1816 г. пісаў: **«Господин профессор Залесской сообщил мне на сих днях довольно старинную пергаменную грамоту с привесью восковой вовсе неизвестной печати. Сию грамоту доставил нам униатского Борисоглебского монастыря архимандрит, который монастырь находится вблизи Полоцка».** Трэці спіс дакумента быў зроблены ў той жа час для беларускага гісторыка, археографа і мовазнаўца І.І.Грыгаровіча.

Здаецца, можна весці гаворку пра 600-гадовы юбілей граматы, калі б не адна істотная акалічнасць: яна несапраўдная, фальшывая. Гэта адзначаў Х.Вастокаў у сваёй працы «Апісанне рукапісаў Румянцаўскага музея», падкрэсліваў П.Кеппен, складаючы «Спіс рускім памятнікам, што служаць для складання гісторыі мастацтваў і айчыннай палеаграфіі» (1822) — так лічыў Я.Балхавіціна, кіеўскі мітрапаліт, дасведчаны ў старажытнай пісьменнасці. І.І.Грыгаровіч выключыў гэту грамату як безумоўна несапраўдную з II тома, складзенага ім «Беларускага архіва старажытных грамат» (1824).

Мяркуюць, што дарчая напісана значна пазней — у XVI ці нават XVIII стагоддзях. Прычын таму некалькі. Напрыклад, выклікае сумненне асоба полацкага князя — невядомая навукоўцам. Паводле дакумента Яраслаў быў сучаснікам Вітаўта, што меў у адзначаны час вярхоўную ўладу над Полацкам.

Другая супярэчнасць — датаванне граматы: ***Писано бысть во гради нашом Полоцку лета от созданного мира 600 9-тсотного 4 индикта II.*** Як адзначаюць даследнікі, у ёй не супадаюць даты — 6904 г. (г.зн. 1396 г. ад нараджэння Хрыста) адпавядае 4 індыкту. Рэзка кантрастуюць і моўныя сродкі, ствараючы нярoўны стыль.

(Заканчэнне будзе.)

Культура мовы

Алесь КАЎРУС

І так, бывала, наясіся...

За гэтым радком з энцыклапедыі сялянскага жыцця — «Новай зямлі» Якуба Коласа — на памяць узбягаюць і іншыя.

- А для дзяцей найбольшая свята
  Абы **наесціся** багата.
- — Ну, што? **наеліся** аладак? —
  Жартуе дзядзька тут з малымі...
- — Эх, — цмокнуў дзядзька: — **наямося!** —
  Зірнулі хлопцы на Антося
  І сліну ўсе яны глынулі...

Увогуле слова *наесціся* ў мове літаратуры і фальклору адлюстравана шырока: **Наеўся** смачна, лёг, адпачыў (Ф. Багушэвіч). І бэўу я вельмі здаволены, што так **наеўся** (М. Гарэцкі). На чужую работу гледзячы, не **наясіся** (Прыказка).

Стан задавальнення патрэбы ў ядзе перадаецца таксама словам *пад'есці*. Згадаем некалькі прыказак: Дзякуй за абед, што **пад'еў** дармаед. З гутаркі хлеба не **пад'ясі**. Не ёўшы нудна, а **пад'еўшы** трудна. Папрацуй да поту, **пад'ясі** ў ахвоту.

Вядома ж, нельга думаць, што нашы продкі елі (імкнуліся есці) толькі да адвалу. Была і меншая мера. Калі чалавек з'ядзе (збіраўся з'есці) крыху ці частку чаго, дык так і казалі: Прыляцеў аж у дом, бурачкоў трохі **з'еў** (Ф.Багушэвіч). **Пад'еўшы** трошкі, думаю: падбягу да Барткі храмога... (Ф.Багушэвіч). [Кобяк:] — Ты што цягнешся, як сонная муха? Есці хочаш? Давай **з'ямо** троху чаго (М.Гарэцкі). І печанае рэдзькі **з'ясі**, калі выгаладаешся (Прыказка).

Апошнімі дзесяцігоддзямі, у варунках узмоцненай русіфікацыі, пашырыўся дзеяслоў *паесці* са значэннем 'пад'есці, наесціся; з'есці крыху, перакусіць' (у гэтым слове адценні значэння цяжка размяжоўваюцца).

Мой старац, вядома, не адставаў ад іншых, а толькі і рабіў, што даставаў новыя кавалкі. Нарэшце, ён наталіў голад, спытаў:

— А ты? Ты хоць **паеў?**

— Дзе там **паеў?** Калі мне было? Ды і грэбліва́сць усё роўна як перашкаджала.

— **Паеў,** — тым не менш адказаў я.(«ЛіМ», 7.04.95).

Як бачым, слова *паесці* тут заняло месца спрадвечнага семантычна акрэсленага дзеяслова *пад'есці*. Кантэкст дазваляе ўжыць і слова *есці*.

Яшчэ прыклад. Газетная нататка названа «Колькі каштуе **паесці?**» («Звязда», 6.03.96). У ёй гаворыцца пра кошт прадуктаў (ежы), неабходных, каб наесціся, наталіць голад. Таму і тут больш падышоў бы дзеяслоў *пад'есці*. Гэта **пацвярджае сказ аналагічнага зместу: Колькі** каштуе павячэраць у рэстаране? («Звязда», 1.06.96).

А што сведчаць лексікаграфічныя працы? «Практычны расійска-беларускі слоўнік» (Мн., 1926) М.Байкова і М.Гарэцкага падае: *покушать — пад'есці*. А «Расійска-беларускі слоўнік» (Мн., 1928) С.Некрашэвіча і М.Байкова перакладае *покушать* **двума** дзеясловамі: *пад'есці, наесціся*. Змешчаны таксама і словы *подъедать, подъесть*, якія перакладаюцца: *пад'ядаць, пад'есці; падсілкоўвацца, падсілкавацца*. Характэрна, што гэтыя слоўнікі не фіксуюць дзеяслова *паесці*. Яго змяшчае «Руска-беларускі слоўнік» (Мн., 1937) пад рэдакцыяй А.Александровіча як адзін з адпаведнікаў (другі — *пад'есці*) дзеяслова *покушать*.

А вось пасляваенны «Руска-беларускі слоўнік» (М., 1953) перакладае *покушать — паесці*. Так паказваецца лінгвістамі шлях у беларускую мову слова *паесці*, якое ўкараняецца пад уплывам дзеясловаў *покушать, поесть*.

Цяжка знайсці паслядоўнасць у рэкамендацыях акадэмічных слоўнікаў наконт перакладу гэтых слоў *(покушать, поесть)* і ўжывання іх беларускіх адпаведнікаў.

Калі ў «Словаре русского языка» (М., 1983) *покушать* тлумачыцца: *«поесть* (употребляется обычно с оттенком вежливости или ласки)», то «Руска-беларускі слоўнік» (Мн., 1993) таксама перакладае: *покушать — паесці*, (многа, неадназова) *папаядаць, папаесці*. А тым часам дзеяслоў *поесть* гэтым слоўнікам перакладаецца: *з'есці* (крыху), *пад'есці* (наесціся). Слова *паесці* ў гэтым артыкуле не даецца. Звернем увагу на ілюстрацыі: *поел супу — з'еў супу; поешь перед дорогой — з'еш (пад'еш) перад дарогай.*

«Тлумачальны слоўнік беларускай мовы», які змяшчае слова *паесці*, падае і *пад'есці*, у тым ліку са значэннем дзеяслова (пазычанага) *паесці*. Але пры ім (слова *пад'есці*) стаіць паэнака «размоўнае», што не адпавядае сапраўднаму стылістычнаму статусу гэтага слова. Тут адбыўся механічны перанос з расійскага слоўніка, дзе да слова *подъесть* дадзена памета «прастамоўнае». Гэты прыклад, як і шматлікія іншыя, сведчыць, што укладальнікі беларускіх слоўнікаў былі цесна прывязаныя да слоўніка расійскай мовы, нярэдка пераносілі стылістычную і семантычную характарыстыку чужых слоў на беларускія.

Таму ёсць патрэба вярнуцца да літаратурнай і жывой народнай мовы. У зборніках прыказак і прымавак Я.Рапановіча (1958), Ф.Янкоўскага (1962), у «Беларускіх народных песнях» (т. 2, 1960, запіс Р.Шырмы), у творах Ф.Багушэвіча і Цёткі, у «Новай зямлі» Якуба Коласа, у «Выбраным» (1993) Максіма Танка слова *паесці* (як і *папіць*) не сустрэлася. Не занатаваў гэтага слова з разгляданым значэннем і «Краёвы слоўнік Усходняй Магілёўшчыны» (1970) І.Бялькевіча (дадзены: *пад'есць, з'есці, наесца*).

Нарэшце падкрэслім. Для абазначэння працэсу спажывання ежы, апрача слоў *пад'есці, наесціся, паесці* (усё, многае), існуюць іх сінонімы *падсілкавацца, падмацавацца, перакусіць* і іншыя, а таксама дзеясловы, што абазначаюць яду ў пэўны час сутак: *паснедаць, паабедаць, папалуднаваць, павячэраць*. Кожнаму з іх павінна быць сваё месца ў тэксце.

Сказанае вышэй стасуецца і да слова *папіць*. *(Мусіць, Максім прыдрамаў, бо нечакана прахапіўся, калі пачуў матчын голас:*

*— **Папі** сырадою, сынок.* «ЛіМ», 30.09.83.) Традыцыйна ў такіх выпадках ужываюцца дзеясловы *выпіць, напіца*.

[Цётка — да Юркі:] — На, **выпі** малачка, каток! (Якуб Колас). Паштальён прывёз газету, ліст з Амерыкі ад сына Янко, **выпіў** кавы і паехаў на келках далей (Цётка). [Пілiп Сяменавіч] паехаў агітаваць нас **выпіць** у вясковай цётачкі смятаны (Я.Брыль). І надта вады зажадалася піць.// **Напіўся** і зноў паў я ў млосці!.. (Ф.Багушэвіч). Зайшоў у хату **напіцца** вады (Максім Танк). — Пойдзем піва **вып'ем**, — гаворыць Захар (І.Навуменка). Па смачным кусе вады **нап'юся** (Прыказка).

Не разлічваю на дружную падтрымку выказаных меркаванняў. Але, маючы на ўвазе сапраўднае нацыянальнае адраджэнне, спадзяюся, што гэтыя далёка не драбніцы зацікавяць людзей, якія дбаюць пра захаванне роднай мовы, яе самабытнасці.

Мікалай КРЫЎКО — беларушчына.
Алена ШЧУКА — англійшчына.

СЛОЎНІК СІНОНІМАЎ

ПО́МСЛІВЫ (схільны да помсты; які выражае помсту) *Лявон Нарбутовіч быў чалавек злапомны і помслівы* (Чарнышэвіч). *З дзічачай помслівай роспачу Лёдзя апусцілася на мокрую зямлю і лягла, схаваўшы твар у далонях* (Карпаў), **МСЦІ́ВЫ** — *Калі бог твой такі мсцівы, дык ведаць яго не хачу*, — *адказала Мэра* (Бядуля). *Яна [прырода] не мсцівая, злапамятная, яна красуецца, яна жыве, таму прырода мо і незнішчальная, хавае шрамы ўсё ў буйной траве* (Геніюш). *І невядома, ці была ў гэтых словах злосная і мсцівая пагроза, ці спачуванне да чалавека* (Зарэцкі).

Помслівы Адпаведныя англійскія сінонімы **revengeful** і **vindictive**. Нягледзячы на іх непадабенства ў сучаснай англійскай мове, яны, як і бел. **помслівы, мсцівы**, таксама паходзяць ад аднаго кораня (у лаціне).

ПО́МСТА (наўмыснае ўчыненне зла ў адплату за што-н.) *Ідуць, закаваныя ў сталь, На нас драпежнікі і каты... Народ, на бой рашучы ўстань! Устань для помсты і расплаты!* (Крапіва), **АДПО́МСТА** *У адпомсту за разгром Турца, яны [фашысты] арганізавалі чарговае.. знішчэнне.. насельніцтва* (Брыль), **АДПО́МСТКА** размоўнае (пераважна ў выразе «у адпомстку») *Няўжо ён [Ахрэм] у адпомстку, што ў святыні Я загадаў сябе намаляваць, Рашыў каханку гэтак жа праславіць?* (Зуёнак).

Помста. У англійшчыне адпаведных сінонімаў два: **revenge** і **vengeance**. Абодва прыйшлі з французскай мовы і абодва маюць у якасці свайго этымона адзін і той жа лацінскі корань. (Параўнай вышэй адпаведныя англ. прыметнікі).

ПОРУЧНІ *адз.* по́ручань (прут, брусок на трапах, пры дзвярах вагона і пад., за якія трымаюцца пры спуску, пад'ёме) *Наташа схавалася ў пад'ездзе чужога дома і прытулілася да поручняў на лесвіцы* (Гарбук). *Галя апярэдзіла хлапчукоў і перабегла па кладцы, нават не трымаючыся за поручань* (Ваданосаў), **ПАРЭ́НЧЫ**, *адз.* парэнча і (разм.) парэнчына *Я часцяком адзін прыходзіў на гэты масток, абапіраўся на жалезныя парэнчы і глядзеў у бездань* (Сабаленка). *Каля драўлянага ганка з касой парэнчай спыніліся* (Радкевіч). *Некалькі куль прасвінела над галавой і, трапіўшы ў жалезную парэнчыну, звонка засвірчэлі ў рыкашэце* (Лынькоў).

ПО́РЫСТЫ (з вялікай колькасцю пор, дробных пустот) *Камень, на якім Віця сядзеў, быў круглы, нібы паляны валун, і порысты, як вапняк* (Шыцік), **СІТАВАТЫ** *На адхонах чарнелі праталіны, з-пад сітаватага снегу тырчала леташняе бадылле* (Грахоўскі), **НАЗДРАВА́ТЫ** (з больш або менш буйнымі адтулінамі, порамі) *Шура ссунуўся з вагона,назбіраў каля рэек шурпата-наздраватыя камякоў шлаку, падаў дзядзьку Мікалаю* (Ставер), **НАЗДРЫ́ТЫ** разм. *Бурыя, наздратыя кучкі зацалелага снегу падмываліся вадою і вачавідкі асядалі, меншалі* (Гартны), **НАЗДРА́СТЫ** разм. *Яна [імгла] ела рэшткі аселага наздрастага снегу, паволльна і няўхільна тапіла яго на цёмную валаявую ваду* (Каваленка), **НАЗДРА́НЫ** разм. *На шэры валун, што ў глебу Уехаў аж да грудзей, Наздраныя лусты хлеба Сямён-агранам кладзе* (Нядзведскі), **ГУБЧА́ТЫ** (які нагадвае па выгляду губку) *Два другія рагі [пергаменту] прыціснулі срэбнай чарніліцай і кавалкам губчатай крыцы* (Караткевіч).

Праграма тэлебачання

Панядзелак, 1 ліпеня

Беларускае тэлебачанне
16.50 Старажытная беларуская літаратура і літаратура XIX стагоддзя.
17.20 Гісторыя Беларусі.
17.50 Руская літаратура.
18.25 Эканамікст. Нерухомасць.
18.35 «3 х 1». Муз. перадача.
18.50, 0.10 Навіны.
19.05 «Крок». «Рызыка-версія». Тэлегульня.
19.35 Супергол.
20.05 Парады псіхолага.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Спартыўны тэлекур'ер.
22.05 «Дзень, калі спаўняецца 30 гадоў». М.ф.
23.30 Тэлевізійны Дом кіно.
0.25 «Турнір майстроў». Міжнародныя спаборніцтвы па водналыжным спорце.

ГРТ
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.50 Навіны.
8.15, 17.20 «Сакрэт трапіканкі».
9.05 «Што? Дзе? Калі?».
10.30 Чалавек і закон.
11.10 Тэлерадыёкампанія «Мір».
11.50 «Усё будзе добра». М.ф.
13.40 Мультфільм.
14.20 «Рыцар Адважнае Сэрца».
14.45 Марафон-15.
15.00 Зорны час.
15.40 «Элен і хлопцы».
16.05 Джэм.
16.30 Сем дзён спорту.
18.10 Час пік.
18.35, 20.55 «Пад знакам Скарпіёна». М.ф. 1-я і 2-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 Прэзідэнцкія выбары-96.
22.05 Тэма.
23.00 Юрый Шаўчук і група «ДДТ».

Канал «Расія»
6.15 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 23.00 Весткі.
7.20 Дзелавая Расія.
8.05 Час дзелавых людзей.
8.15 «К-2» прадстаўляе: Ю.Нікулін, А.Зацэпін, С.Святлічная і Н.Грабляшкова ў праграме «Сюжэт».
9.15, 19.35 «Санта-Барбара».
13.30 «Дон Кіхот Ламанцкі».
14.00 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.40 Дзелавая Расія.
15.05 Расія ў асобах
15.20 Там-там навіны.
15.35 Чароўны чамадан.
15.50 Мультфільм.
16.20 Залежыць ад цябе.
16.35 «Дзяўчынка з заўтра».
17.05 Галасуй і пераможаш!
17.20 Прагулкі для апетыту.
17.30 L-клуб.
18.15 Момант ісціны.
20.25 Ад фортэ да піяна.
21.00 «Адшукваецца асабліва небяспечны злачынец». М.ф.
22.45 Дзённік фестывалю «Ніжагародскі кірмаш».
23.15 Музыка ўсіх пакаленняў.

Санкт-Пецярбург
10.55, 12.55, 13.55, 14.55, 16.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.05, 19.20 «Першае каханне».
13.10 Тэрмін адказу — сёння.
14.05, 21.05 «Вялікі чалавек». 1-я ч.
15.10 «Карнавал». М.ф. 1-я ч.
16.25 Мультфільм.
16.40 Авертайм.
17.05 «Філасофія па Філу».
17.30 Стыль жыцця.
17.40 «Парад парадаў» прадстаўляе Ф.Кіркораў.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Выбіраем прэзідэнта.
20.30 Формула згоды.
20.40 Тэлеслужба бяспекі. «Па-за законам».
20.55 Спартыўны агляд.
22.20 «Васька». М.ф. 1-я ч.

НТБ
17.00 Тэніс. Уімблдон-96.
18.00, 21.00, 23.00 «Сёння».
18.35 Герой дня.
19.00 «Гэта жанчына ў акіяне...». М.ф.
20.30 Голас народа.
20.40 Доктар Вугал.
21.35 «Рэквіем для голасу і фартэпіяна». 3-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Шахматы.
23.25 Тэніс.

Аўторак, 2 ліпеня

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.15 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 Абібок.
9.00 «Рэкс — верны сябар паліцэйскага». 4-я ч.
9.55 «Усё пра ўсё». Інфармацыйна-пазнавальная праграма.
10.20 Чацвёртае вымярэнне. Экран — абітурыенту
13.25 Беларуская літаратура на пачатку XX стагоддзя.
13.55 Гісторыя Беларусі.
14.25 Руская літаратура.
15.15 «Фліпер».
15.40 У.Алоўнікаў. «Музы і гарматы».
16.45 «Пасля Перамогі». Д.ф.
17.30 Музычны антракт.
17.40 Урокі Н. Наважылавай.
18.15 «Будзьце здаровы».
18.25 Эканамікст.
18.35 «3 х 1». Муз. передача.
19.05 «Рэкс — верны сябар паліцэйскага». 5-я ч.
20.05 Вертыкаль. Інтэрв'ю старшыні Брэсцкага аблвыканкама У.А.Заламая.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.05 «Турнір майстроў». Міжнародныя спаборніцтвы па водналыжным спорце.

ГРТ
5.00 Тэлераніца.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.50 Навіны.
8.15, 17.20 «Сакрэт трапіканкі».
9.05 У свеце жывёл.
9.40 «Смехапанарама».
10.10 Мультфільм.
11.10 Тэлерадыёкампанія «Мір».
11.50 «Повесць непагашанага Месяца». М.ф.
13.15 Мультфільм.
13.25 Каханне з першага погляду.
14.20 «Рыцар Адважнае Сэрца».
14.45 Квар'етэ «Вясёлая квампанія».
14 55 Мультытролія.
15.10 Чароўны свет, альбо Сінема.
15.40 «Элен і хлопцы».
16.05 ...Да шаснаццаці і старэй.
16.30 Сем дзён спорту.
18.10 Час пік.
18.45, 20.45 «Пад знакам Скарпіёна». 3-я ч, 4-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
22.00 «Да і пасля»
23.05 «Той самы Мюнхгаўзен». 1-я і 2-я ч.

Канал «Расія»
6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 2.50 Весткі.
7.20 Дзелавая Расія.
7.50 Час дзелавых людзей.
8.00 L-клуб.
8.40 Музыка ўсіх пакаленняў.
9.00, 19.35 «Санта-Барбара».
13.30 «Дон Кіхот Ламанцкі».
14.00 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.40 Дзелавая Расія.
15.05 Расія ў асобах.
15.20 Там-там навіны.
15.35 Вясёлы вецер.
15.50 Каляндар.
16.20 Мультфільм.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 «Дзяўчынка з заўтра».
17.20 Тэлечасопіс «Здароўе».
17.30 Свая гульня.
18.00 Надзвычайны канал.
18.25 Нічога, акрамя...
18.40 «Цёмная» для Я.Сідарава.
20.30 Джэнтльмен-шоў.
21.05 «Каўказская палонніца, ці Новыя прыгоды Шурыка». М.ф.
22.35 «Ніжагародскі кірмаш».
23.05 Фільм «Асноўны інстынкт».

Санкт-Пецярбург
11.55, 12.55, 13.55, 14.55, 16.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.05, 19.20 «Першае каханне».
13.10 Тэрмін адказу — сёння.
14.05, 21.05 «Вялікі чалавек». М.ф. 2-я ч.
15.10 «Карнавал». М.ф. 2-я ч.
16.20 Паласатая музыка.
16.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
17.05 «Філасофія па Філу».
17.30 Стыль жыцця.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.15 Толькі без панікі.
20.55 Спартыўны агляд.
22.15 «Васька». М.ф. 2-я ч.

НТБ
17.00 Тэніс.
18.00, 21.00, 23.00 «Сёння».
18.35 Герой дня.
19.00 «Сэніт зон». М.ф.
20.45 Голас народа.
21.35 «Рэквіем для голасу і фартэпіяна». 4-я ч., закл.
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс.
0.15 Меламанія: «Джэніс Джоплін».

Серада, 3 ліпеня

Беларускае тэлебачанне
Дзень вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50, 18.25 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.10 Навіны.
8.15 «Па слядах «Сатурна», ці Права на жыццё». Тэленарыс.
9.15 «Рэкс — верны сябар паліцэйскага». 5-я ч.
10.10 Відзьма-нявідзьма.
11.10 «Адна ноч». Кароткаметражны м.ф.
12.00 «Пасля Перамогі». Д.ф. Экран — абітурыенту
13.25 Беларуская літаратура 20—30-х гадоў.
13.55 Гісторыя Беларусі ў XVII—XIX стагоддзях.
14.25 Руская літаратура.
15.15 «Фліпер».
15.40 «Рэйкавая вайна. Тры ўдары». Д.ф.
16.05 Да Дня вызвалення Беларусі. «Палёт». Тэлеспектакль.
17.05 «На добры лад».
17.20 Шматгалоссе. «Людзі мяне ратавалі».
18.00 «Пачатак шляху». Тэленарыс, прысвечаны памяці маршала Г.К.Жукава.
18.35 «3 х 1». Муз. праграма.
19.00 Канцэртны сезон. «Віртуозы Масквы» на Беларусі.
19.30 Футбол. Чэмпіянат Беларусі. «Дынама» (Менск) — МВКЦ (Мазыр). 2-гі тайм.
20.20 «Хто гэта?». Тэлегульня.
20.25 «Дальва — сястра Хатыні». Тэленарыс.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.05 «Праз могілкі». М.ф.
23.25 Да Дня вызвалення Беларусі. Песні ваенных гадоў у выкананні артыстаў тэатра і кіно.

ГРТ
7.00, 8.30 «Трапіканка» раскрывае свае сакрэты. Тры новыя серыі.
8.15, 14.00, 17.00, 23.00, 0.00, 1.00, 2.00, 4.00 Навіны.
10.50 «Хто сказаў, што Расія заснула?..»
11.25 «Варшаўская мелодыя». Фільм-спектакль.
13.25 Спявае Сафія Ратару.
14.20 «Хаваншчына» ў Вялікім.
15.20 Футбол на радзіме футболу. Еўра-96.
16.15 «Парыжскія тайны Эльдара Разанава».
17.20 «Люстэрка для героя». 1-я і 2-я ч.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.30 «Юнона і Авось». Фільм-спектакль.
22.00 Час.
22.45, 23.10, 0.10, 1.10 «Экіпаж». М.ф.
1.50, 2.10, 3.10, 4.10 Фільм «Зорка чароўнага шчасця».

Канал «Расія»
7.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Весткі.
7.20 Мультфільм.
7.50 Час дзелавых людзей.
8.00 «Прапаў сябар». М.ф.
9.10, 19.35 «Санта-Барбара».
10.20 Добрай раніцы.
11.15 «Чырвоная Шапачка».
11.30 Дзелавы аўтограф.
11.40 «Дом, які пабудаваў Свіфт». М.ф. 1-я ч.
12.05 Магазін нерухомасці.
13.20 «Дом, які пабудаваў Свіфт». М.ф. 2-я ч.
14.25 Астралогія кахання.
14.55 «Казкі нашага дзяцінства».
15.50 Экс эль м'юзік.
16.20 Спяваюць драматычныя акцёры.
16.45 Мультфільм.
16.55 Футбол. Чэмпіянат Расіі. «Дынама» (Масква) — «Спартак» (Масква).
20.25 Сам сабе рэжысёр.
21.00 «Бабчын дом».
21.50 Дзённік фестывалю «Ніжагародскі кірмаш».
22.00, 22.30, 23.00, 23.30, 24.00, 0.30, 03.00, 04.00 Люстэрка.
22.05 «Геній». М.ф. 1-я і 2-я ч.
1.00 «Адкрытыя навіны».
2.30 «У горадзе Сочы цёмныя ночы». М.ф. 1-я і 2-я ч.

Санкт-Пецярбург
11.55, 12.55, 13.55, 14.55, 16.55, 18.55, 21.55, 23.10 Інфарм ТБ.
12.05, 19.20 «Першае каханне».
13.10 Тэрмін адказу — сёння.
14.05, 21.05 «Вялікі чалавек». 3-я ч.
15.10 «Шлях да сябе». Барыс Эйфман.
16.30 Мультфільм.
16.40, 20. 40 Тэлеслужба бяспекі.
17.05 «Філасофія па Філу».
17.30 Стыль жыцця.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.15 Толькі без панікі.
20.55 Спартыўны агляд.
22.20 Чэмпіянат Расіі па футболе. «Зеніт» — «Тэкстыльшчык» (Камышын). 2-гі тайм.

НТБ
17.00, 18.00 «Сёння».
17.05 Тэніс.
18.30 «Укол парасонам». М.ф. (Францыя).
20.00, 22.00, 23.00, 1.00, 2.00 Выніки.
21.10 Лялькі.
22.25 «Аперацыя «Ы» і іншыя прыгоды Шурыка». М.ф.
23.30 «Іван Васільевіч мяняе прафесію». М.ф.
1.30, 2.30 Лялькі.
2.35 Тэніс.

Чацвер, 4 ліпеня

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 0.15 Навіны.
8.15 «Дубраўка». М.ф.
9.30 Мультфільм «Востраў скарбаў». 1-я ч.
10.25 «Дастоева і Дастаеўскі». Д.ф.
10.50 «Зорная ростань». Тэлевізійны конкурс маладых артыстаў эстрады. Фінал. Экран — абітурыенту
13.25 Беларуская літаратура.
13.55 Гісторыя Беларусі ў XIX—XX стагоддзях.
14.25 Руская літаратура.
15.15 «Фліпер».
15.40 Мультфільм.
15.50 «Куды пайсці вучыцца?» ВНУ.
16.30 Марсава поле.
17.00 Крэда. Новыя абутковыя прадпрыемствы на Беларусі.
17.20 Урокі Н.Наважылавай.
18.00 Беларускі дом. «Свята Ефрасінні на Полацкай зямлі».
18.35 «3 х 1». Муз. перадача.
19.05 «Рэкс — верны сябар паліцэйскага». 6-я ч.
20.05 «Крок». «Оскар». Тэлегульня.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.05 «Каралева Марго». 9-я ч.
23.05 «Крок». Міжнародны маладзёжны лагер «Дружба славян».
23.35 Каралеўскае паляванне.

ГРТ
5.00 Тэлераніца.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.15 Навіны.
8.15, 17.20 «Сакрэт трапіканкі».
9.05 «Парыжскія тайны Эльдара Разанава».
9.45 «Клуб падарожнікаў».
10.30 Мультфільм.
10.40 Смак.
11.10 Тэлерадыёкампанія «Мір».
11.50 «Русь спрадвечная». М.ф. 1-я ч.
13.15 Мультфільм.
13.25 Каханне з першага погляду.
14.20 «Рыцар Адважнае Сэрца».
14.45 Лего-го!
15.10 Цін-Тонік.
15.40 «Элен і хлопцы».
16.05 Рок-урок.
16.30 Сем дзён спорту.
18.10 Час пік.
18.35 Лота-Мільён.
19.00 Адзін на адзін.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 «Мы з джаза». М.ф.
22.25 Абоз.
23.30 Фільм-канцэрт.
0.00 «Мушкецёры праз 20 гадоў». 1-я ч.

Канал «Расія»
6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.00, 23.10 Весткі.
7.20 Дзелавая Расія.
7.50 Час дзелавых людзей.
8.00 Свая гульня.
8.30 Сам сабе рэжысёр.
9.00, 19.35 «Санта-Барбара».
9.55 Кліп-антракт.
10.20 «Злачынства з многімі невядомымі». М.ф. 1-я ч.
11.20 Рэтра-шлягер.
11.50 «Дзеці». Д.ф.
12.15 Дзелавы аўтограф.
12.25 «Расія, якая гадзіна?» Д.ф.
12.55 Магазін нерухомасці.
13.20 «Гэй, вухнем!» Фальклорны фестываль.
13.30 «Дон Кіхот Ламанцкі».
14.00 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.40 Дзелавая Расія.
15.05 Расія ў асобах.
15.20 Там-там навіны.
15.50 Каляндар.
16.20, 23.25 Музыка ўсіх пакаленняў.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 «Дзяўчынка з заўтра».
17.20 Экспавідэа.
17.30 Раз у тыдзень.
18.00 Лідэр-прагноз.
18.25 Нічога, акрамя...
18.40 «Цёмная» для Я.Ткачэнкі.
20.30 Эх, дарогі!
21.05 «Чэмпіён». М.ф.
22.55 Дзённік фестывалю «Ніжагародскі кірмаш».
23.40 Арт-абстрэл.

Санкт-Пецярбург
14.55, 16.55, 18.55, 19.55, 22.00 Інфарм ТБ.
15.00, 19.20 «Першае каханне».
15.45, 21.05 «Вялікі чалавек». 4-я ч.
16.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
17.05 «Філасофія па Філу».
17.30 Стыль жыцця.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.15 Толькі без панікі.
22.55 Спартыўны агляд.
22.20 «Васька». М.ф. 3-я ч.

НТБ
17.00 Тэніс.
18.00, 21.00, 23.00 «Сёння».
18.35 Герой дня.
19.00 «Граніца». М.ф. (ЗША).
21.35 «Грыф — птушка цярплівая». 1-я ч. (Італія).
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс.
0.20 «Самба траорэ». М.ф.

Пятніца, 5 ліпеня

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00, 15.00, 18.50, 24.00 Навіны.
8.15 «Дзяўчынка і кракадзіл». М.ф.
9.20 Мультфільм.
9.30 «Рэкс — верны сябар паліцэйскага». 6-я ч.
10.25 Каралеўскае паляванне. Экран — абітурыенту
12.55 Беларуская літаратура.
13.25 Гісторыя Беларусі.
14.25 Руская літаратура.
15.10 «Фліпер».
15.35 Вяскоўцы.
16.05 Параграф. Праблемы скарачэння рабочых месцаў на прадпрыемствах г. Менска.
16.35 Музычны антракт.
16.45 «Крок». Правінцыя.
17.15 Майстэрня. Мастак-манументаліст Сяргей Кірушчанка.
17.35 Кантрасты.
18.05 Алімпійскі сілуэт. Веттразевы спорт.
18.35 «3 х 1». Муз. перадача.
19.00 «Рэкс — верны сябар паліцэйскага». 7-я ч.
19.55 «Міжнародны кур'ер». Падзеі, факты, каментары.
20.25 Запрашае «Дэкорум».
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.05 «Каралева Марго». М.ф. 10-я ч.
23.05 «12, ці На ноч гледзячы».
23.25 Акалада.
0.15 Матаспорт. Супербайк. Чэмпіянат свету-96.

ГРТ
5.00 Тэлераніца.
8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.30 Навіны.
8.15, 17.20 «Сакрэт трапіканкі».
9.10 Адзін на адзін.
9.50 «Іграй, гармонік любімы!»
10.20 Пакуль усе дома.
11.10 Тэлерадыёкампанія «Мір».
11.50 «Русь спрадвечная». 2-я ч.
12.55 Мультфільм.
13.25 Каханне з першага погляду.
14.20 «Рыцар Адважнае Сэрца».
14.45 «Пасля дожджыку, у чацвер...» Фільм-казка.
16.05 «Элен і хлопцы».
16.30 Сем дзён спорту.
18.15 Чалавек і закон.
18.45 «Поле цудаў».
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 «Дэтэктыўнае агенцтва «Месяцавае святло».
21.45 Погляд.
22.40 «Верны Руслан». М.ф.
0.20 Гэта было... было...
0.40 «Мушкецёры праз 20 гадоў». 2-я ч.

Канал «Расія»
6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.00, 23.25 Весткі.
7.20 Дзелавая Расія.
7.50 Час дзелавых людзей.
8.00 Самалёт — тавар асабівы.
8.30 Джэнтльмен-шоў.
9.00, 19.35 «Санта-Барбара».
9.55 Кліп-антракт.
10.20 Гандлёвы дом. «Ле Монці».
10.35 «Злачынства з многімі невядомымі». М.ф. 2-я ч.
13.30 «Дон Кіхот Ламанцкі».
14.00 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.40 Дзелавая Расія.
15.05 Расія ў асобах.
15.20 Там-там навіны.
15.35 Залаты ключык.
15.50 Мультфільм.
16.20 Музыка на дэсерт.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 «Дзяўчынка з заўтра».
17.20 «Кроха» пра дзіцячыя тавары.
17.30 Подыум.
18.00 Вертыкаль.
18.25 Ананімныя субяседнікі.
20.30 Маскі-шоў.
21.05 «Апошні раз, калі я бачыла Парыж».
23.10 «Ніжагародскі кірмаш».
23.40 Музыка ўсіх пакаленняў.
23.55 Начное рандэву. Рэнат Ібрагімаў.

Санкт-Пецярбург
11.55, 12.55, 13.55, 14.55, 16.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.05, 19.20 «Першае каханне».
13.10 Тэрмін адказу — сёння.
14.05 «Парад парадаў» прадстаўляе: група «Анёл».
15.10 «Хлапчук». М.ф.
16.40, 20.40 Тэлеслужба бяспекі.
17.05 «Філасофія па Філу».
17.30 Стыль жыцця
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.15 Толькі без панікі.
20.55 Спартыўны агляд.
21.05 «Без назвы». Гумарыстычная праграма.
21.35 Як быць каханымі.
22.10 Ф.Рузіматаў. «Жыву, пакуль лятаю».

НТБ
17.00 Тэніс.
18.00, 21.00, 23.00 «Сёння».
18.35 Герой дня.
19.00 «Дрэнь». М.ф.
20.35 Голас народа.
21.35 «Грыф — птушка цярплівая». 2-я ч.
22.30 Часінка.
23.20 Тэніс.
0.45 «Амаральныя гісторыі». М.ф. (Францыя).
2.25 Эратычныя шоў свету.

Выдае «VAŬKALAKA»

Геаграфічнае становішча краіны вызначае яе гісторыю. Беларусь гэтую выснову яскрава пацвярджае. Знаходзячыся ў месцы перасячэння найгалоўнейшых магістраляў Еўропы — Поўнач — Поўдзень і Захад — Усход, наша дзяржава заўсёды была адным з самых актыўных удзельнікаў міжнародных адносінаў і з'яўлялася аб'ектам прыцягнення інтарэсаў розных краін свету. Таму не дзіўна, што беларуская вайсковая гісторыя вельмі багатая на падзеі, вырашальныя бітвы, знакамітых ваяводаў. На жаль, да гэтага часу ў гістарыяграфіі Беларусі вайсковая гісторыя спецыяльна не даследавалася. Таму пэўнай аддушынай для аматараў і даследнікаў гэтай тэмы стане, спадзяёмся, выпуск камплекта з 12 каляровых паштовак «Беларускі вайсковы строй і зброя XII—XVIII стст.», які толькі што выйшаў з друку. Паштоўкі — ілюстраваная гісторыя беларускай зброі і вайсковага ўбору. Тут на аснове матэрыялаў гістарычных крыніц, археалагічных і іканаграфічных знаходак робіцца спроба паказаць шляхі развіцця беларускай вайсковай справы, аднавіць знешні выгляд беларускага воя з часоў Полацкага княства да падзелаў Рэчы Паспалітай. На адваротным баку даецца гістарычная даведка пра паходжанне строя, зброі, чына ваяра.

* * *

Нядаўна выйшлі з друку тэзісы канферэнцыі «Беларусь у сістэме трансеўрапейскіх сувязяў у I тысячагоддзі н.э.». Гэтая канферэнцыя была праведзена Цэнтрам этнакасмалогіі «KRYŬJA», Фондам развіцця традыцыйнай этнічнай культуры (ФРТЭК) і Інстытутам гісторыі Акадэміі навук РБ у Менску з 12 па 15 сакавіка. На ёй выступалі навукоўцы з 7 краінаў — Беларусі, Летувы, Латвіі, Польшчы, Расіі, Украіны і ЗША. Сярод іх выступалі Я.Анджэёўскі, М.Бойка, В.Вяргей, В.Трымер, Л.Дучыц, Э.Зайкоўскі, Ф.Клімчук, Г.Кутырова, У.Лобач, А.Мікуліч, А.Мядзведзеў, В.Навакоўскі, С.Санько, В.Шыменас, Г.Штыхаў, Я.Шміт і інш.

* * *

На мінулым тыдні таксама выйшаў чарговы нумар часопіса «KRYŬJA: Crivica. Baltica. Indogermanica», навуковага выдання Цэнтра этнакасмалогіі «Крыўя». Два артыкулы напісаны вядомым беларускім хеталагам Г.І.Даўгялам. Першы прысвечаны аналізу тэкста Старога Запавету, дзе аўтар спрабуе разабрацца ў складана пераплеценых сведчаннях пра час існавання, паходжанне народаў Малой Азіі. У другім артыкуле вядомы даследнік на аснове здабытых у апошняе стагоддзе матэрыялаў дапрацоўвае вядомы старажытны сюжэт пра героя-знайдзёна — будучага цара. Аўтар наступнага артыкула — А.Перзашкевіч даследуе тэрмін *varna* у дачыненні да грамадства ведыйскіх арыяў. А.Кваткоўская спрабуе рэканструяваць вясковы мужчынскі строй XI—XVII стст. паводле матэрыялаў каменных могільнікаў. Л.Дучыц падае некаторыя дадзеныя пра культавыя дрэвы на Беларусі. Аўтаркай даследуецца старажытны культ дрэваў у міфалагічнай мадэлі свету. Галоўны рэдактар часопіса С.Санько разглядае ў сваіх зацемках некаторыя беларускія словы, якія, да гэтага часу не маючы задавальняючага этымалагічнага тлумачэння, кваліфікуюцца як субстратныя балтызмы беларускай мовы. У часопісе змешчаны таксама рэцэнзія Ю.Зайца на кнігу А.А.Трусава, В.Е.Собаля і Н.І.Здановіча «Стары замак у Гродне XI—XVIII стст.», нататкі з экспедыцыяў Э.Зайкоўскага і А.Кваткоўскай.

Гэтую літаратуру вы можаце набыць, патэлефанаваўшы яе выдаўцу — Навукова-вытворчай фірме «VAŬKALAKA» па тэл.: (017)-2-27-82-83 (Менск).

Інфармацыйная служба «ISK».

Праграма тэлебачання

Субота, 6 ліпеня

Беларускае тэлебачанне

8.00, 21.00 Навіны.
8.15 «Сугучнасць».
8.35 Здароўе.
9.05 Урокі Н.Наважылавай.
9.35 «Усё пра ўсё».
10.00 «Ералаш».
10.20 Беларускі мерыдыян.
10.50, 12.55 С.Бекет. «У чаканні Гадо». Ч. 1-я, 2-я.
12.25 Шматгалоссе. «Споведзь душы».
14.00 Калаж. Праграма для дзелавых людзей.
14.30 Еўрапейская дваццатка. Музычная праграма MTV.
15.15 Госці ў хату.
15.45 Мультфільм.
16.15 «Галасы мінуўшчыны». I фестываль камернай музыкі ў Нясвіжы.
17.05 Беларускі дом.
17.45 Тэлевізійны конкурс маладых артыстаў эстрады. Фінал.
18.35 Галерэя. «Пагаворым аб нашых жаданнях».
19.10 «Сем крыкаў у акіяне». М.ф.
20.40 Калыханка.
21.45 «Прынц з Нью-Йорка». М.ф.
23.25 Відзьма-нявідзьма.
0.25 «Радавод». «А на гарэ — Купала...»

ГРТ

7.00 «Ералаш».
7.35«Мальва».М.ф.
9.00, 14.00 Навіны.
9.10 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
9.30 «Не зявай!».
10.00 Ранішняя пошта.
10.35 Смак.
10.50 Скарбы Дзяржаўнага гістарычнага музея.
11.20 «Сябра мой Колька!». М.ф.
12.50 Тэатр + TV. Наталля Гунда-рава.
13.35 Аўтамабіль і я.
14.20 Амерыка з М.Таратутам.
14.50 Бамонд.
15.10 У свеце жывёл.
15.55 Футбол. Чэмпіянат Расіі.
18.00 «Сем нявест яфрэйтара Збруева». М.ф.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 «Дэтэктыўнае агенцтва «Месяцавае святло».
21.45 Брэйн-рынг.
22.40 Дні.
23.20 «Навальнічны перавал». М.ф.
1.20 «Мушкецёры праз 20 гадоў». 3-я ч.
2.35 Канцэрт Сяргея Захарава.

Канал «Расія»

7.00, 13.00, 19.00, 22.00, 23.25 Весткі.
7.20 Мультфільм.
8.00 «Элі і Джулс».
8.35 Ваш партнёр.
8.45 Па вашых пісьмах.
9.15 Парламенцкі тыдзень.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.30 Добрай раніцы.
11.25 21 кабінет.
12.00 Працей простага.
12.30 «Нататкі пра тэатр».
13.20 «Гэй, вухнем!»
13.35 Дэ факта.
14.05 «Акіян». М.ф. 3-я ч.
14.55 Спорт-заклад. Супергульня.
15.25 «Твар з вокладкі». Група «Іванкі».
15.40 Ток-шоў «Бясконцае падарожжа».
16.20 «Дзве стралы». М.ф.
17.50 Мультфільм.
18.00 Зусім сакрэтна.
19.35 Суботні вечар з Алісай Фрэйндліх.
21.00 Праграма «А».
22.05 Зроблена ў Галівудзе. «Ва ўсім вінаваты пасыльны». М.ф.

Санкт-Пецярбург

9.20 Стыль жыцця.
9.25 Страсці-мардасці.
9.40 Уік-энд з дэтэктывам.
10.05 «Гонар маю».
10.25 «Непазнанае».
10.55, 12.55, 18.55 Інфарм ТБ.
11.10 Ток-шоў «Наўздагад».
11.40 Па ўсёй Расіі.
11.55 Мы і банк.
12.15 Яшчэ адна Расія.
12.40 «Старое танга». А.Райкін.
13.05 «Уік-энд з дэтэктывам».
13.25 «Кароль-алень». М.ф.
14.35 «Песні памяці маёй».
14.55 Ва ўсіх на вачах.
15.10 Скарбы Пецярбурга.
15.25«Жыццё нябожчыцы княгіні».
15.50 Хіт-парад хуліганаў.
16.20 «Іржавыя праўды».
16.55 Спартыўны агляд.
17.05 «Белыя ночы». Тэлеспектакль.
18.40 Вялікі фестываль.
19.20 «Адзінaя». М.ф.
20.55 Свецкая хроніка.
21.10 «Казёл-музыкант».
21.25 Блеф-клуб.
22.05 Тэлекампакт.
22.50 «Зімні ястраб». М.ф.

НТБ

17.00 «Развітанне з шасцідзесятымі». Д.ф.
18.00, 21.00 «Сёння».
18.30 «Дог-шоў. Я і мой сабака».
19.00 Тэніс.
20.00 Надоечы.
20.45 Лялькі.
21.35 «Рокі-І». М.ф.(ЗША).
23.45 Трэцяе вока.
1.20 «Плейбой».

Нядзеля, 7 ліпеня

Беларускае тэлебачанне

8.00 Кола часу. Ліпень.
8.30 «Конан».
8.55 Лепшыя хіты MTV.
9.25 «Казка Купалля». «Замалёўкі з мінуўшчыны».
9.50, 10.50 Менскі міжнародны марафон.
10.05 Фестываль «Тэлебом» у Магілёве.
11.05 Мультфільм «Востраў скарбаў». 2-я ч.
12.00, 17.30 Вяршыня свету. Тэлегульня.
12.20 Менскі міжнародны марафон.
12.35 Тураб'ектыў. Падарожжы, сустрэчы, адпачынак.
12.55 Усё нармальна, мама!
13.25 Аўта-парк.
13.40 Студыя «Акно».
14.20 «Крок». КВЗ. Адкрыты чэмпіянат Беларусі. Чвэрцьфінал.
15.50 Таямніцы свету. «Дзікі поўдзень».
16.00 «Віншуем Вас!» Музычная праграма да 50-годдзя Менскага трактарнага завода.
16.50 Тэатр у фатэлі.
17.50 Абібок.
18.20 «Руская рулетка». М.ф.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спарт. тэлекур'ер.
20.55 Навіны-ТБ.
21.10 Ток-шоў «Карамболь».
21.45 «Першае каханне». М.ф.
23.45 «Бархатны сезон». Музычна-забаўляльная праграма.
0.15 Футбол. Кубак УЕФА—Інтэртота. «Атака-Аўра» (Менск) — «Анталья-спор» (Турцыя). 2-гі тайм.

ГРТ

7.00 Тыраж «Спортлато».
7.10 Мультфільм.
7.30 «Капітан «Пілігрыма». М.ф.
9.00, 14.00, 22.15 Навіны.
9.15 Непуцявыя нататкі.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 Служу Расіі!
11.30 «Іграй, гармонік любімы!».
12.00 «Правінцыяльныя гісторыі».
12.25 Відавочнае-неверагоднае.
12.55 Смехапанарама.
13.25 «Тайны пірацкіх скарбаў».
14.20 «Праз 30 гадоў». Юбілей Дзяржаўнага тэатра класічнага балета.
15.10 Аднойчы.
15.20 Клуб падарожнікаў.
16.10 Мультфеерверк.
16.55 Шчаслівы выпадак.
17.50 Песня-96.
19.00 Час.
19.35 КВЗ-96
21.40 Футбольны агляд.
22.25 Каханне з першага погляду.
23.10 Музычная праграма MTV.
23.40 «Мушкецёры праз 20 гадоў». 4-я ч.

Канал «Расія»

7.00 Не высечы...
8.15 «Сіняя птушка».
8.05 «Элі і Джулс».
8.30 Вуснамі дзіцяці.
9.00 Футбол без граніц.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Рускае лата.
10.55 Мультфільм.
11.05 Гукавая дарожка.
12.00 Працей простага.
12.30 Кніжная лаўка.
13.00, 22.40 Весткі.
13.20 «Гэй, вухнем!»
13.35 Сялянскае пытанне.
14.05 «Акіян». М.ф. 4-я ч.
13.20 Караоке па-руску.
15.15 У свеце жывёл.
15.45 Імперыя гульняў.
16.40 Мультфільм.
17.00 Чароўны свет Дыснея.
17.55 Рэпарцёр.
18.10 К.Новікава.
19.00 Люстэрка.
20.00 «Перпендыкулярнае кіно».
20.55 «Ніжагародскі кірмаш».
21.55 Рэк-тайм.
22.10 У Ксюшы.
22.55 «Прага страсці». М.ф.

Санкт-Пецярбург

10.20 Стыль жыцця.
10.35 «Увесь гэты цырк».
10.55, 12.55, 14.55, 16.55, 18.55, 20.55 Інфарм ТБ.
11.10 Асабістая справа.
11.40 «Яшчэ адна Расія».
12.40 Авертайм.
13.10 «Парад парадаў».
13.40 Залаты сафіт-96.
14.30 Храм.
15.10 «Еўрамузыка» ў Партугаліі.
15.50 Дзецям пра зверанят.
16.10 Казка за казкай.
17.05 Спартыўны агляд.
17.35 «Я была шчаслівая, шчаслівая, шчаслівая».
18.40 Вялікі фестываль.
19.20 «Рускі рахунак». М.ф.
20.40 «Серанада». Тэлефільм.
21.10 Ноў смокінг.
21.55 Міжнародны агляд.
22.25 Гігант-шоў. Віка Цыганова.

НТБ

17.00, 18.30 Тэніс.
18.00 Сёння.
20.00 Вынікі.
21.10 «Рокі-ІІ». (ЗША).
23.15 «Шэсцьдзесят секундаў, якія ўзрушаць свет». Д.ф.

І смех і грэх

Пачутае «У Лявона»

Сэрцайка прасіла б

Аматар-вудаль намаўляе сяброўку паехаць лавіць рыбу.

— Згадзілася б, каб ведала, што злаўлю залатую рыбку, — адказвае маладзіца.

— А ці ёсць, сэрцайка, штось, пра што варта прасіці? — пытаецца вудаль.

— Я яе сардэчна б прасіла, каб чыёсь сэрцайка маё сэрцайка ў сэрцы насіла.

Песіміст і аптыміст

— Гэтыя жанчыны, як надвор'е: ніколі не ведаеш, калі яно зменіцца, — жаліцца госць шынка, убачыўшы Лёлю, якая якраз зайшла ў залу.

— **А ў нашым шынку** — заўсёды пагодна, — адказвае яму сябра і кліча: — Лёля, сонейка, хадзі да нас!

Учуў З.С.

Прэса-кулямеса

У «левых» —магічная зброя!

«Тут трэба не магічныя **лозункі** «левых», а эканамічныя напрацоўкі і прагматызм дэмакратаў».

«Літаратура і мастацтва».

Нечуваная жорсткасць

«Я украў мяшок гароху,
А Пятровіч — самалёт,
Паўшчувалі яго троху,
Мне ж **уыпалі** пяць год!»

«Звязда».

Новая прафесія кампазітара Елісеенкава

«Проза жизни
На этой неделе сделали операцию белорусскому **поэту-песеннику** Олегу **Елисеенкову**.

По нашим сведениям, операция прошла успешно и можно предположить, что **после** выхода из больницы **поэт** накропает что-нибудь о людях в белых халатах».

«Народная газета».

Падрыхтавала Л.ШНІП.

Пародыі

Георгій ЮРЧАНКА

Як думаць

Я не выходзіў з дому.
Я навучыўся думаць
голасам нізкім і хрыплым.
Сяргей Верацiла.

Не лічу я горкай стратай
Год без роўнядзі дарог,
Калі з роднай цёплай хаты
Не выходзіў за парог.

Прызнаюся як на духу,
Ставіў дослед над сабой:
Думаў носам, думаў вухам,
Думаў ніжняю губой.

Думаў ногцем, думаў бокам,
Даланёй і языком;
Крыху думаў правым вокам,
Болей думаў плечуком.

Думаў чашачкай каленнай
То з надзеяй, то з тугой.
Ды найбольш было прыемна
Думаць леваю нагой.

У старых фаліянтах

Помста

Сярод збіральнікаў кніг сустракаюцца дзівакі. Адным з іх быў Генрых Буляр, які жыў у Парыжы напярэдадні французскай рэвалюцыі (XVIII ст.). Яго ведалі як літаратара і бібліяфіла. Але Буляр ніколі не корпаўся ў скрынях славутых парыжскіх букіністаў, а купляў кнігі... на метры. І ва ўсіх сталічных салонах можна было пачуць, што ўсе пяць мураванак, якія гэты пісьменнік меў у Парыжы, заваленыя кнігамі рознай вартасці. Казалі, што ўвогуле Буляр купіў нібы восемсот тысячаў тамоў. І доўгі час пасля ягонай раптоўнай і незвычайнай смерці ладзіліся па-над Сенай «распрадажы Буляра», дзе сярод кніг макулатурнай вартасці можна была ўбачыць рэдкія і каштоўныя. А яшчэ тады ў Парыжы пляткарылі, што кнігі адпомсцілі Буляру за ганебнае іх стаўленне: на яго ўпала шафа, запханая цяжкімі фаліянтамі — праз што бібліяфіл і загінуў.

Вычытаў З.С.

Афарызмы

Слава — шэраг непаразуменняў, якія творацца вакол гэтай асобы.

Райнэр Марыя Рыльке.

Мільёны гадоў кветкі маюць калючкі.

Антуан дэ Сэнт-Экзюпеpы.

Галоўнай мэтай адукацыі мусіць быць заахвочванне моладзі, каб пыталіся і сумняваліся ў справах, якія лічацца відавочнымі.

Бертран Расел.

Праведны шлях вядзе па канаце, які не напяты высока, а тут жа ля зямлі. Людзі ж, здаецца, больш аб яго патыкаюцца, чым ходзяць па ім.

Франц Кафка.

Увага! Не паўтарай ніколі таго, чаго сам не чуў!

Жуль Рэнар.

Калі старэем, маладзеюць нашыя нязгоды.

Юзаф Крашэўскі.

Не раз чалавеку дзеля жыцця хапае аднаго слова, калі толькі мае нязломную волю, каб змагацца і ў змаганні трымацца за жыццё.

Іво Андрыч.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф.Скарыны.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: 220029, г.Менск, вул.Чычэрына, 1. Тэлефон: 33-17-83.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ:
Эрнэст Ялугін — галоўны рэдактар, Лявон Баршчэўскі, Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Радзім Гарэцкі, Ніл Гілевіч, Вольга Кузьміч, Анатоль Клышка, Уладзімір Ламека, Уладзімір Панада, Зміцер Санько, Здзіслаў Сіцька — адказны сакратар, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

Індэкс 63865. Замова 662

Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». 220041, г.Менск, пр.Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Наклад 3130 паасобнікаў.
Падпісана ў друк 26.06.1996 г. у 15 гадзін.